

Nr 262.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående reglering av sockernäringen i riket m. m.; given Stockholms slott den 14 maj 1948.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande statsrådet hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

G. E. Sträng.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 14 maj 1948.

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, KOCK.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anför statsrådet Sträng.

Sockernäringen i Sverige har under en följd av år åtnjutit statsmakternas stöd genom särskilda åtgärder vid sidan av tullskyddet. Från och med år 1932 ha dessa åtgärder inneburit, att den inhemska sockerindustrien tillförsäkrats ensamrätt i fråga om införsel av socker mot skyldighet att vid inköp

av sockerbeter och försäljning av socker tillämpa vissa angivna priser och bestämmelser. Sedan år 1940 garanterar staten därjämte industrien täckning av vissa med sockertillverkningen förbundna kostnader, mot det att sockerindustrien är redovisningsskyldig för sina på grund av sockertillverkningen erhållna inkomster. Sockerindustrien i landet har tidigare varit representerad av två bolag, Svenska sockerfabriksaktiebolaget och Mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag. Under år 1936 inträdde en förändring så tillvida, att Mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag uppgick i Svenska sockerfabriksaktiebolaget. De nuvarande bestämmelserna, grundade å ett kontrakt mellan sistnämnda bolag och staten, ha tillkommit i överensstämmelse med beslut av 1947 års riksdag (prop. nr 258, r. skr. nr 350) och gälla för tiden till och med den 31 juli 1948.

De allmänna grunderna beträffande nu tillämpade åtgärder till sockerbetsodlingens stödjande m. m.

Genom förordning den 27 juni 1947 (nr 327) har förordningen den 22 februari 1932 (nr 30) angående reglering av införseln av socker, vilken förordning trädde i kraft den 23 februari 1932 och enligt särskilda förordningar skulle gälla till och med den 31 juli 1947, givits förlängd giltighet för tiden till och med den 31 juli 1948. Enligt förordningen nr 30/1932 får socker (tulltaxenummer 119 och 120) icke till riket införas av annan än staten eller den, åt vilken Kungl. Maj:t överlåter sådan rätt. Detta stadgande har dock ej avseende å transitering, uppläggning å tullager och under visst villkor provianteringsfrilager, egentlig gränstrafik samt viss tullfri införsel. Jämlikt 1 § förordningen den 16 maj 1924 (nr 119) angående transitering av införsel förbjudna varor, sådan denna paragraf lyder enligt förordningen nr 252/1935, har stadgandet ej heller avseende å uppläggning i frihamn. Den, åt vilken Kungl. Maj:t överlåter införselrätt av vara, som avses i förordningen nr 30/1932, äger att lämna annan tillstånd till införsel därav. Vara, som på grund av bestämmelserna i denna förordning icke får införas, må, därest densamma icke är enligt lagen om straff för olovlig varuinförsel att anse såsom olovligen införd, åter utföras, under de villkor och i den ordning, som tullstadgan föreskriver.

Gällande kontrakt med Svenska sockerfabriksaktiebolaget har återgivits i Kungl. Maj:ts brev till generaltullstyrelsen den 27 juni 1947 angående åtgärder till sockerbetsodlingens uppehållande, vilket brev intagits i SFS nr 328. Beträffande innehållet i kontraktet torde jag få hänvisa till berörda författning. Jag torde vidare här få erinra, att Kungl. Maj:t i nyssnämnda brev tillkännagivit, att Kungl. Maj:t å Svenska sockerfabriksaktiebolaget för tiden från och med den 1 augusti 1947 till och med den 31 juli 1948 överlåtit rätt att till riket införa socker (tulltaxenummer 119 och 120).

Sockerbetsodlingen och sockertillverkningen 1932—1947.

Såsom förut nämnts ha statsmakterna för odlingsåren 1932—1947 lämnat sockerbetsodlingen särskilt stöd i den form, att den inhemska sockerindustrin tillerkänts ensamrätt i fråga om införsel av socker mot skyldighet att vid inköp av sockerbetor och försäljning av socker tillämpa vissa angivna priser och bestämmelser.

Vad särskilt angår *betpriset* har under tiden 1932—1939 enligt överenskommelser mellan sockerbolaget och betodlarna i huvudsak gällt den regel, att till grund för beräkning av betpriset för visst år skulle läggas medelpriset å 1 kilogram krossad melis (K 5) enligt Svenska sockerfabriksaktiebolagets priskurant vid försäljning till engrossister under tiden den 1 mars det år, betorna odlats, till den 28 februari nästföljande år, sedan därifrån dragits den i noteringen ingående engrosrabatten, utgörande 4 procent av bruttopriset. Det sålunda framräknade effektiva krossmelispriset skulle utgöra grundtalet för betprisberäkningen. För 100 kilogram sockerbetor med 16 procent sockerhalt skulle priset utgöra 7 gånger nämnda grundtal (grundpriset). För varje $\frac{1}{10}$ procent ökning eller minskning i medelsockerhalten skulle betpriset röna ett tillägg eller avdrag med $\frac{1}{100}$ av grundpriset. Till följd av statsmakternas åtgärder hade för 1932—1939 års betodling denna regel om betprisets fastställande kompletterats med ett stadgande av innebörd, att odlaren — oberoende av sockerprisets eventuella växlingar — garanterades ett visst lägsta pris för betorna, under förutsättning att han avlämnade en förbindelse rörande betarbetarlönerna. Ifrågavarande minimipris, som för 1932 års odling sattes till 2 kronor 30 öre för 100 kilogram betor med 16 procent sockerhalt, undergick senare höjning och utgjorde för 1938 och 1939 års odlingar 2 kronor 70 öre. För 1940 års odling tillämpades en ny beräkningsgrund av innebörd att priset på sockerbetor skulle bestämmas med hänsyn till variationerna i medelhektarskörden. För 1941 års odling bestämdes grundpriset för 100 kilogram sockerbetor med 16 procent sockerhalt till 4 kronor 10 öre, därest den totala uppmätta betarealen uppgick till eller översteg 85 procent av 1940 års odling, och till 3 kronor 80 öre vid en uppmätt areal understigande 85 procent av samma odling. Beträffande odlingen under åren 1942—1944 bestämdes grundpriset för 100 kilogram sockerbetor med 16 procent sockerhalt till 4 kronor 50 öre. För odlingen under åren 1945—1947 sattes grundpriset till respektive 4 kronor 65 öre, 4 kronor 65 öre och 5 kronor, varjämte odlarna inom vissa områden erhållit ett arealtillägg.

Rörande betareal, betskörd och betpris m. m. från och med kampanjåret 1936/37 torde följande uppgifter få meddelas.

Kampanjår	Betareal för hela riket	Skörderesultat			Betpris, öre per deciton			
		Betskörd, inköpt vikt		Sockershalt %	Grundpris för 16 % betor	Tillägg för sockershalt	Extra tillägg	Tillhoppa
		Hela riket ton	Deciton per hektar					
1936/37	51 368	1 799 565	350	18·19	225·00	30·80	12·00	267·80
1937/38	55 241	2 076 740	376	18·11	255·00	33·63	—	288·63
1938/39	50 760	1 834 081	361	17·68	270·00	26·66	—	296·66
1939/40	50 750	1 902 212	375	17·69	270·00	28·52	—	298·52
1940/41	54 439	1 859 635	341	17·82	310·00	35·26	—	345·26
1941/42	53 403	1 843 680	345	18·07	410·00	53·04	—	463·04
1942/43	53 255	1 733 660	325	16·89	450·00	25·03	—	475·03
1943/44	50 335	1 868 260	371	17·10	450·00	30·80	—	480·80
1944/45	54 979	1 803 350	328	17·04	450·00	29·12	—	479·12
1945/46	54 586	1 814 414	332	17·61	465·00	43·88	—	¹ 508·88
1946/47	54 664	1 777 062	325	17·50	465·00	43·72	—	¹ 508·72
1947/48	48 203	1 493 143	310	17·80	500·00	56·25	—	¹ 556·25

Tillverkningen i riket av råsocker och raffinad har under de senaste åren uppgått till de myckenheter, som redovisas i följande tablå.

Kampanjår	Tillverkat råsocker, ton	Tillverkad raffinad, ton
1936/37	298 278	258 093
1937/38	345 428	292 127
1938/39	292 359	272 764
1939/40	308 411	343 727
1940/41	300 263	263 782
1941/42	308 580	262 650
1942/43	263 983	237 237
1943/44	290 907	239 641
1944/45	278 829	273 575
1945/46	294 405	233 778
1946/47	289 130	248 244
1947/48	243 333	226 714

Försäljningen av socker inom riket m. m.

Under tiden 1932—1939 gällde i avseende å sockerindustriens prissättning å socker i huvudsak följande bestämmelser. Sockerbolagets priskurantpris å krossmelis (K 5) skulle vara normerande för priskurantpriserna å övriga sockersorter på så sätt, att en ökning eller minskning av priset å K 5 åtföljdes av samma ökning eller minskning av priserna å övriga sockersorter. Priset å K 5 bestämdes enligt samma grunder som dittills efter världsmarknaden, varvid dock skulle gälla, att lägre pris för sagda sockersort ej behövde tillämpas än ett visst bestämt pris, vilket på sätt framgår av följande tablå varierade under åren omedelbart före och efter krigsutbrottet.

¹ Därför har till betodlare som åren 1945—1947 tecknat kontrakt med Mörbylånga, Roma, Linköpings eller Lidköpings råsockerfabrik utgått arealtillägg, som — utslaget på dessa odlares betskörd — utgjorde 8·33 öre per deciton för år 1945, 7·96 öre per deciton för år 1946 och 8·85 öre per deciton för år 1947

Monopolåret	Fastställda minimipriset å K 5
$\frac{1}{3}$ 1936— $\frac{28}{2}$ 1937	31 öre per kg för tiden $\frac{1}{3}$ — $\frac{20}{11}$ 1936
	30 öre per kg därefter
$\frac{1}{3}$ 1937— $\frac{28}{3}$ 1938	32 öre per kg
$\frac{1}{3}$ 1938— $\frac{29}{2}$ 1940	32 öre per kg

Med hänsyn till läget utomlands kunde detta system ej tillämpas på sockerproduktionen under monopolåret 1940/41. På sätt framgår av vad förut anförts har under denna tid och därefter ett sådant system tillämpats, att staten med viss inskränkning garanterat bolaget täckning för de med sockertillverkningen förbundna kostnaderna mot det att bolaget varit redovisningsskyldigt för sina på grund av sockertillverkningen erhållna inkomster. Det har förutsatts, att priserna skola av Kungl. Maj:t så avvägas, att den staten åvilande garantien principiellt och i stort sett infrias genom bolagets sockerförsäljningar, en princip som emellertid under de senaste åren, i syfte att förebygga höjd prisnivå, icke ansetts böra följas.

Rörande de under senare år faktiskt tillämpade priserna å socker av de viktigaste märkena må anföras följande uppgifter.

Tidsperiod	Priskurantpriserna i öre per kg enligt sockerbolagets noteringar		
	Krossmelis	Bitsocker	Toppsocker
$\frac{28}{1}$ 1937— $\frac{21}{4}$ 1939	32	38	39
$\frac{22}{4}$ 1939— $\frac{3}{5}$ 1939	33	39	40
$\frac{4}{5}$ 1939— $\frac{23}{7}$ 1939	34	40	41
$\frac{24}{7}$ 1939— $\frac{30}{7}$ 1939	33	39	40
$\frac{31}{7}$ 1939— $\frac{6}{12}$ 1939	32	38	39
$\frac{7}{12}$ 1939— $\frac{31}{3}$ 1940	34	40	41
$\frac{1}{4}$ 1940— $\frac{28}{2}$ 1941	38	44	45
$\frac{1}{3}$ 1941— $\frac{4}{11}$ 1941	41	47	48
$\frac{5}{11}$ 1941— $\frac{12}{7}$ 1942	45	51	52
$\frac{13}{7}$ 1942— $\frac{1}{1}$ 1947	49	55	56
$\frac{2}{1}$ 1947— $\frac{6}{5}$ 1947	60	66	—
$\frac{7}{5}$ 1947— $\frac{17}{5}$ 1948	63	69	—
$\frac{18}{5}$ 1948—	65·25	71·25	—

Socketbolagets försäljningar av raffinerat socker ha under de senaste räkenskapsåren, ett vart omfattande tiden från och med den 1 augusti ena året till och med den 31 juli nästa år, uppgått till följande myckenheter.

1937/38	271 812 ton
1938/39	293 221 »
1939/40	326 387 »
1940/41	252 023 »
1941/42	245 954 »
1942/43	264 752 »
1943/44	228 423 »
1944/45	276 275 »
1945/46	245 977 »
1946/47	246 391 »

Den sammanlagda förbrukningen i Sverige av socker kan uppskattas till normalt ungefär 270 000 ton per år. Den för året 1938/39 angivna siffran innebär en ökad expedition av drygt 20 000 ton, till stor del förorsakad av

vissa av kristidsomständigheter föranledda lagringsköp. Dylika förekommo i än större omfattning under hösten 1939, i det sockerbolagets försäljning av socker under femmånadersperioden augusti—december 1939 med icke mindre än cirka 40 000 ton översteg den för samma månader normala försäljningen. Lagringsköpen fortforo in på året 1940, till dess ransonering infördes den 10 april sistnämnda år. Sedan den 3 november 1940 ingår även sirap i ransoneringen. Vid ransoneringen har man utgått ifrån en beräknad raffinadförbrukning av omkring 250 000 ton per år. Den låga försäljnings-siffran för 1943/44 beror på att under den våren och försommaren 1944 rå-dande strejken i sockerfabrikerna intet socker kunde expedieras från fabri-
kerna.

Statens sockernämnds verksamhet m. m.

Sedan Kungl. Maj:t den 19 april 1940 i enlighet med riksdagens beslut godkänt det i propositionen nr 189/1940 L intagna kontraktet mellan staten och Svenska sockerfabriksaktiebolaget, utfärdade Kungl. Maj:t den 10 maj 1940 (SFS nr 377) ny instruktion för statens sockernämnd att lända till efterrättelse från och med den 1 juni 1940. I samband därmed erhöll sta-tens sockernämnd från sistnämnda dag ändrad sammansättning. Enligt den nya ordningen är sockernämndens viktigaste uppgift att granska sockerbo-lagets verksamhet, vartill komma vissa andra uppdrag såsom att utöva upp-lysningsverksamhet beträffande arbetslöner m. m. ävensom, enligt särskild författning, att fördela statsanslag och statslån till enskilda järnvägar för utförande av lastningsanordningar för sockerbeter. Nämnden har slutligen på särskilt uppdrag ägt att utöva tillsynen över den av bolaget på statens uppdrag bedrivna sockerimporten.

I skrivelse den 25 mars 1948 har *statens sockernämnd* lämnat en redogö-
relse för sin verksamhet under det senaste året.

I skrivelsen har nämnden till en början upptagit en redogörelse för
granskningen av sockerbolagets verksamhet. Härut-
innan anföres följande.

Sockerbolagets verksamhet, i vad den avser sockerrörelsen och dess bi-
produkter samt statens förhållande därtill, har alltsedan den nuvarande sock-
ernämndens tillkomst, alltså för åren 1939/40—1947/48, reglerats genom
av riksdagen årligen godkända kontrakt mellan staten och bolaget, inne-
bärande bland annat, att staten för de båda första kontraktsåren helt och
för de därefter följande åren i nedan angiven begränsad utsträckning sva-
rat för täckning av bolagets kostnader för sockrets och dess biprodukters
tillverkning och försäljning ävensom för åren 1939/40—1942/43 visst vinst-
belopp (kapitalränta), mot det att bolaget varit redovisningsskyldigt för
sina inkomster av samma rörelse, allt enligt vissa i kontrakten närmare an-
givna bestämmelser. Frånsett de två första åren hava avtalens giltighet be-
gränsats till ett år, men hava avtalen efter förhandlingar årligen förnyats,
varje gång med vissa ändringar, förestavade av det senast gångna kontrakts-
årets erfarenheter. De ursprungliga bestämmelserna ändrades sålunda i
1941 års kontrakt bland annat därutinnan, att vissa fasta kostnadsposter

utbrötos ur statsgarantien och fastlöstes vid ett visst fixerat belopp — 4,⁴⁵ öre — per kilogram tillverkat råsocker oavsett tillverkningens storlek. I 1942 års kontrakt medgavs vid i stort sett oförändrade bestämmelser i övrigt en höjning av den på angivet sätt låsta kostnadsposten från 4,⁴⁵ till 5,²² öre, beroende på den genom krisen förorsakade kostnadsstegringen å löner och material. I 1943 års kontrakt utsträcktes den låsta kostnadsposten att omfatta förutom de tidigare däri ingående kostnadsposterna flertalet av bolagets övriga kostnader för sockrets tillverkning och försäljning även som förräntning av bolagets eget kapital (vinst). Utanför den låsta posten kommo huvudsakligen att ligga sådana på förhand mera svårfixerbara kostnader såsom betkostnader, bränsleutgifter, emballage, räntor och frakter. I samband härmed höjdes den låsta kostnadsposten från 5,²² till 17,²² öre per tillverkat kilogram råsocker, siffran baserad dels på en råsockertillverkning av 272 000 ton eller samma som tidigare år, dels på den före prisstoppet den 1 november 1942 rådande löne- och kostnadsnivån. Från och med 1943 års kontrakt är bolaget sålunda hänvisat till att inom den låsta posten finna förräntning av bolagets i sockerrörelsen investerade kapital, vilket givetvis för bolaget innebär utsikter till såväl vinster som förluster, växlande allt efter skördeutfallet och bolagets möjligheter att sänka de inom den låsta posten liggande kostnaderna. I 1944 års kontrakt bibehölls den låsta posten oförändrad och även i övriga avseenden gällde i stort sett samma bestämmelser som föregående år, med den avvikelserna likväl, att staten garanterade bolaget att till visst pris få avyttra det lager av melass, som vid kontraktsårets utgång överstege ett till 2 500 ton beräknat normallager, varjämte vissa uttalanden gjordes rörande ifrågasatt avveckling av rekonstruktionsfonderna, i vad bestämmelserna hänförde sig till mindre betydande förnödenheter. 1945 års kontrakt innefattade i huvudsak samma bestämmelser som det närmast föregående, dock med avvikelse i två avseenden. Sålunda höjdes den låsta posten från 17,²² till 17,³³ öre per kilogram tillverkat råsocker, därigenom att i denna post för enkelhetens skull inräknades ett belopp av cirka 300 000 kronor (= cirka 0,¹¹ öre per kilogram råsocker), vilket belopp genom Kungl. Maj:ts sommaren 1944 meddelade beslut garanterats bolaget för täckande av dettas merkostnader till följd av den då träffade avtalsuppställningen i lönekonflikten. Härjämte intogs på hemställan av bolaget en ny bestämmelse i kontraktet, enligt vilken bolaget på i kontraktet närmare angivna villkor medgavs rätt att nedskryva ersättnings- och surrogatvaror för bränsle och emballage till en prisnivå, som motsvarade bolagets bokföringspris å i normallagret ursprungligen ingående varor. I 1946 års kontrakt lämnades oförändrade bestämmelserna i föregående års kontrakt med undantag för den låsta posten, vilken sänktes från 17,³³ till 17,¹⁵ öre per kilogram tillverkat råsocker. Vad slutligen angår innevarande verksamhetsår, alltså 1947/48, gälla oförändrade samma bestämmelser som i 1946 års kontrakt med den avvikelserna enbart, att den låsta posten på grund av den betydande ökningen av kostnaderna, särskilt av lönerna, höjdes från 17,¹⁵ till 18,⁴³ öre per kilogram tillverkat råsocker, beloppet 18,⁴³ öre hänförande sig till s. k. skärpt krisraffinad. Det nu gällande kontraktet utgår den 31 juli 1948, dock med vissa övergångsstadganden rörande lagerdispositioner och lagervärderingar samt rörande salupriset å utgående socker- och melasslager.

Beträffande den av bolaget på statens uppdrag bedrivna importverksamheten finnas i kontraktet alltsedan 1942 intagna vissa grundläggande bestämmelser, enligt vilka bland annat importverksamheten skall bedrivas såsom en från verksamheten enligt förevarande kontrakt frislående rörelse, reglerad genom särskilt avtal mellan staten och bolaget. De utgifter, som

äro förenade med importvarans anskaffande (däri inräknat ränta å i denna rörelse investerat kapital), lagring, försäljning m. m., skola därför icke ingå under statens garanti enligt kontrakten, utan gäller angående dylika utgifter liksom rörande redovisning av de å importverksamheten uppkommande inkomsterna, vad därom i särskild ordning överenskommes mellan staten och bolaget. I det i anslutning härtill mellan Kungl. Maj:t och bolaget ingångna särskilda avtalet om sockerköp från utlandet stadgas bland annat, att importsockret skall användas för ändamål och enligt anvisningar och bestämmelser om pris m. m., som må vara meddelade av Kungl. Maj:t eller den myndighet, åt vilken Kungl. Maj:t därtill lämnar behörighet. Staten åtager sig å sin sida att svara för täckning av bolagets nödiga kostnader för uppdragets utförande, mot det att bolaget gent emot staten redovisar sina samtliga inkomster å samma rörelse.

Nämnden har jämlikt sin instruktion utövat en fortlöpande tillsyn över sockerbolagets verksamhet, i vad denna beröres av gällande kontrakt och avtal, och har vid fullgörande av denna uppgift ägnat särskild uppmärksamhet åt frågor rörande tillämpningen av bestämmelserna i 5 § i kontraktet, avseende bolagets redovisningsskyldighet för sina inkomster samt statens åtagande att svara för täckning av bolagets kostnader. I sådant syfte har nämnden i likhet med vad fallet varit tidigare år och efter enahanda grunder, som omnämnts i tidigare verksamhetsberättelser, granskat bolagets verksamhet, tagit del av styrelsens protokoll samt genom auktoriserad revisor och en biträdande revisor fortlöpande och ingående genomgått och granskat såväl huvudkontorets som brukens räkenskaper. Resultaten av granskningsarbetet hava framlagts för nämnden i form av rapporter och ingående hela sockerrörelsen berörande analyser av bolagets balans- samt vinst- och förlusträkningar. Härigenom ävensom ur handlingar i övrigt berörande sockerrörelsen och dess biprodukter, genom fortlöpande överläggningar med bolagets ledning, genom förhandsinformerationer samt genom inspektion av bruk och andra anläggningar har nämnden följt och bildat sig en uppfattning om de viktigare affärshändelserna. Slutligen har nämnden för fullgörande av sina åligganden jämlikt § 5 e i instruktionen genom periodvis upprättade räkenskapsammandrag för huvudkontor och bruk ävensom genom kalkyler och kostnadsberäkningar för den ej tilländalupna tiden av kontraktsåret följt tillverkningskostnaderna och deras förändringar i fråga om socker och dess biprodukter, vilket föranlett anmälan till Kungl. Maj:t rörande differensen mellan sockrets tillverkningskostnader och dess försäljningspris.

Rörande *granskningen av sockerbolagets verksamhet under tiden den 1 augusti 1946—31 juli 1947* har nämnden anfört.

Vad först angår de allmänna betingelserna för betodling och sockerproduktion under här förevarande verksamhetsår förete dessa en viss försämring gent emot det närmast föregående synnerligen gynnsamma året. Arealen företedde visserligen en mindre ökning från 54 586 till 54 664 hektar, men betskörden per hektar hade sjunkit från 33 240 till endast 32 509 kilogram per hektar. I övrigt voro emellertid kampanjsiffrorna närmast gynnsamma för såväl betodlare som sockerbolaget. För jordbrukets del motverkades sålunda det låga arealutbytet av den alltjämt höga sockerhalten, 17,50 procent, och det av denna anledning alltjämt tillfredsställande betpriset. Detta hade under året endast nedgått från 509,11 till 508,72 öre per deciton och befann sig sålunda alltjämt i nivå med 1945/46 års pris. Härtill kom sedan det särskilda arealtillägget vid vissa bruk ävensom täckningskostnaderna, varigenom det totala genomsnittliga betpriset kom att utgöra 514,58 mot 514,90 öre per deciton närmast föregående år. Betinkoms-

ten i kronor per hektar blev härigenom 1946/47 trots det minskade arealutbytet endast cirka 2,1 procent lägre än närmast föregående år. För sockerbolaget innebar givetvis angivna kampanjsiffror en minskning i tillverkningen och därmed i årsresultatet. Råsockertillverkningen hade likväl minskat endast med cirka 5 300 ton eller från 294 405 år 1945/46 till 289 130 ton det gångna året. Den tillverkade råsockerkvantiteten motsvarade efter avdrag av den för sirapstillverkningen erforderliga råsockerkvantiteten en raffinadtillverkning å cirka 253 000 ton, vilken tillverkningskvantitetet något översteg landets behov vid rådande ransonering och därför även föranledde lagerökning i årets bokslut.

Beträffande själva sockertillverkningen hava av årets råsockerproduktion 284 863 ton förarbetats till raffinad och sirap. Då den i kontraktet lästa posten beräknats på en mot råsockerproduktionen svarande raffinadtillverkning har bolagets för året redovisade driftsresultat i viss mån i förbättrande riktning påverkats av den i förhållande till råsockerproduktionen minskade raffinadtillverkningen. Den under året lästa posten har liksom de senaste tre verksamhetsåren omfattat kostnadsposterna underhåll, avskrivningar, skatter till stat och kommun, till bolagsstyrelsens fria förfogande stående medel, avlöningar, pensioner, förbrukningsartiklar, omkostnader, körsel, vagnshyra, betfö, försäkringar samt förräntningen av bolagets eget kapital (vinst). Bolaget har haft att själv täcka dessa kostnader mot det att bolaget oavsett råsockerproduktionens storlek fått tillgodoräkna sig 17,15 öre för varje under räkenskapsåret i fråga tillverkat kilogram råsocker, beloppet vad raffinadtillverkningen beträffar hänföran- de sig till s. k. skärpt krisraffinad. Nämnden har ingående granskat såväl de lästa som de garanterade kostnadernas utveckling och har nämndens granskningsarbete härvid fortgått efter enahanda linjer, som angivits i tidigare års berättelser. När så ansetts önskvärt eller erforderligt har nämnden härjämte föranställt om utredningar och undersökningar rörande olika sidor i bolagets ekonomiska och industriella verksamhet. Dyliga undersökningar och utredningar hava verkställts rörande över- och undervikter vid bruken och den därav betingade råsockervolymen och dennas omräkning i förkrigstillverkning, rörande inköp och försäljning av importsocker, rörande kostnaderna vid eventuellt upptagande av adantsockertillverkningen, rörande ifrågasatt avveckling av rekonstruktionsfonderna för mindre betydande förnödenheter, rörande enhetspris å socker ävensom rörande bolagets torv- och vedomkostnader, merkostnader för hantering av svenska kol, oljeomkostnader m. m. Genom utredningen rörande råsockervolymen har med tillämpande av i tidigare verksamhetsberättelser angivna grunder för fastställande av över- och undervikter vid bruken och för de nuvarande kvaliteternas omräknande i råsocker i avtalets mening den råsockerkvantitet, som skall ligga till grund för beräkningen av det belopp, bolaget enligt kontraktets 5 § 1 mom. äger tillgodoräkna sig för täckandet av de lästa kostnaderna, fastställts utgöra 2 891 304 deciton mot i bokslutet angivna 2 897 418 deciton. Statsregleringen kommer därför att i innevarande års bokslut gottskrivas ett belopp av 104 855 kronor 10 öre. Statsregleringens konto kommer sannolikt att ytterligare krediteras för vissa vid räkenskapsgranskningen vid bruken påtalade kostnader, varom överenskommelse likväl ännu ej träffats med bolaget. Kostnaderna för eldning med kristidsbränslen äro vidare ännu ej slutgranskade, vadan ändringar i båda riktningarna här kunna ifrågakomma. Även övriga verkställda utredningar liksom granskningen av bolagets räkenskaper och verksamhet i övrigt komma sannolikt att under innevarande år föranleda korrigeringar å statsregleringens konto.

Beträffande kostnaderna har sockernämnden ytterligare anfört, att nämnden ingående granskat inköps-, förbruknings- och lagervärden ävensom kostnaderna för de viktigare förnödenheterna, särskilt i vad avsåge de statsgaranterade kostnaderna såsom för bränsle och emballage. Härvid har nämnden framhållit bland annat följande.

För verksamhetsåret 1946/47 hava bränslekostnaderna per deciton råsocker och raffinad gentemot närmast föregående år ytterligare nedgått för råsockerbruken med 11,5 och för raffinaderierna med 11,1 procent. Rekonstruktionen av stenkolslagren har emellertid väsentligt ökat under året. Den den 1 augusti 1945 införda bränslebesparande krisraffineringen, s. k. »skärpt krisraffinad», har fortsatt jämväl det senast gångna året, varigenom inbesparats betydande kvantiteter kol, varjämte även andra besparingar kunna göras, särskilt i fråga om arbetskraften.

Av övriga statsgaranterade kostnader förete emballagekostnaderna trots den genom E-sockrets bortfallande allttjämt minskande paketförsäljningen uppgång, beroende på den starka stegringen av kostnaderna för sockerlådor, förorsakad av högre lådpris och ökad tillverkning av bitsocker i lådor. Sjöfrakterna för råsocker och raffinad hava för året ökat, beroende beträffande de förstnämnda på den genom den större raffineringen ökade framtransporten av råsocker till raffinaderi, beträffande de senare på den ökade raffinadexpeditionen. I den mån transporterna ägt rum med egna eller dotterföretags båtar hava de debiterade fraktsatserna konstaterats icke överstiga de i marknaden gällande.

Vidare har nämnden rörande verksamhetsåret 1946/47 anfört i huvudsak följande.

Bolagets investeringsverksamhet i fråga om sockerrörelsen har senaste året ökat från 6 483 000 till 8 044 000 kronor, ökningen huvudsakligen föranledd av ombyggnaden av råsockerbruket i Köpingsbro. I övrigt förete denna investeringsverksamhet en av tidsförhållandena och på bristen av material och arbetskraft betingad begränsning gentemot tidigare år, särskilt i betraktande av att i kostnaderna innefattas betydande sådana för tidigare ej förefintliga välfärdsanordningar särskilt vid råsockerbruken. De allt mera ökade svårigheterna att anskaffa nödig och duglig personal för råsockerkampanjerna hava sålunda tvingat bolaget att i ökad utsträckning de två senare åren uppföra arbetarkaserner och kampanjhem samt ombygga och modernisera äldre dylika ävensom att i ökad utsträckning tillgodose personalens bostadsbehov. Anslagen för angivna ändamål hava året 1945/46 utgjort cirka 3 000 000 kronor och för det senast gångna året cirka 1 700 000 kronor.

Bolagets likviditetsställning har under det senast gångna året skenbart försämrats, i det de främmande skulderna, som under 1944/45 minskade med cirka 15 000 000 kronor samtidigt som de lätt realiserbara tillgångarna ökade med cirka 27 500 000 kronor, under de två senast gångna åren visserligen ytterligare minskat med respektive 13 400 000 och 1 300 000 kronor eller sammanlagt med cirka 14 700 000 kronor men samtidigt hava de lätt realiserbara tillgångarna minskat mera eller med respektive cirka 6 600 000 och 10 800 000 kronor eller sammanlagt med cirka 17 400 000 kronor. Lagertillgångarna hava emellertid samtidigt ökat, de båda senaste åren med respektive 2 300 000 och 12 700 000 kronor eller sammanlagt med cirka 15 000 000 kronor, vadan försämringen endast innebär en omvandling av bank- och liknande rörelsemedel i under nuvarande förhållanden och under förutsätt-

ning av fortsatt drift mindre lätt realiserbara varutillgångar. Sammanställer man därför samtliga främmande skulder, däri inräknade jämväl risk- och pensionsfonderna, med rörelsemedel av första och andra ordningen, föreligger en likviditetsförbättring även för de senaste två åren med cirka 2 700 000 kronor. En följd av den förbättrade likviditetsställningen har blivit, att den bolaget tillförsäkrade krediten i riksbanken även för det senast gångna året endast tillfälligtvis behövt tagas i anspråk. Den återupptagna importen från Danmark och nu senast från Cuba har emellertid föranlett nya kreditanspråk på riksbanken, vilka sannolikt inom den närmaste framtiden komma att ytterligare öka.

Beträffande uträkandet av rekonstruktionsfonderna å låsta konti har bolaget enligt tidigare överenskommelse med nämnden inskränkt sig till att konstatera värdeförändringarna inom normallagret gentemot närmast föregående år, varvid vid eventuell ökning eller minskning motsvarade justeringar ägt rum i de utgående rekonstruktionsfonderna. Sockerbolaget har numera hos nämnden hemställt, att på sätt, som förutsågs i 1944 års avtal, de i gällande avtals 5 § 2 mom. intagna bestämmelserna om rekonstruktionsfonder och andra lagervärdeberäkningar måtte avvecklas, i vad bestämmelserna hänföra sig till mindre betydande förnödenheter, såsom annat än bränsle, emballage och kalksten. Framställningen har av nämnden med tillstyrkande överlämnats till 1948 års sockerdelegation att tagas i övervägande vid de pågående förhandlingarna rörande åstadkommandet av nya avtal mellan staten och bolaget rörande 1948/49 års sockerproduktion.

Den av bolaget på Kungl. Maj:ts uppdrag omhändertagda sockerimporten har av bolaget bedrivits efter enahanda linjer som tidigare år. Under den nya importperioden, som började den 1 januari 1946, har av bolaget från Danmark importerats sammanlagt 21 634,7 ton socker, därav 14 634,7 ton sist förflutet verksamhetsår. Härav hava under anförda tidsperioder till industriella förbrukare i Sverige försålts resp. 12 336,7 och 10 787,5 ton. Utgående lagret danskt socker redovisas per den 31 juli 1947 med 9 093,3 ton och har i bokslutet värdesatts efter enahanda principer som tidigare år eller inköpspriset + havda kostnader med avdrag för den vid försäljningen uppkommande differensen mellan självkostnaden och det av livsmedelskommissionen fastställda försäljningspriset. Vinst på importen redovisas sålunda tills vidare icke, ehuru denna, om lagret värdesattes till självkostnaden, är betydande. För täckande av sina interna kostnader för distributionen av importsockret till industriella förbrukare har bolaget jämlikt särskilt Kungl. Maj:ts beslut medgivits rätt att tillgodoräkna sig 1 öre per kilogram på den svenska marknaden försålt socker. I enlighet härmed har bolaget i senaste bokslut påfört kontot »Danskt socker» ett belopp av 123 366: 58 kronor. Under innevarande verksamhetsår har förutom raffinadsocker från Danmark jämväl råsocker från Cuba kunnat importeras och har bolaget från sistnämnda land inköpt 20 000 ton råsocker, avsett att raffineras vid bolagets raffinaderi i Göteborg.

Vid sin granskning av sockerbolagets verksamhet året 1946/47 har nämnden slutligen ingått på bolagets bokslut för sagda tidsperiod. I detta hänseende har nämnden anförde.

Sockerbolagets bokslut för verksamhetsåret $\frac{1}{8}$ 1946— $\frac{31}{7}$ 1947 företer, sedan de under det låsta beloppet 17,15 öre per kilogram tillverkat råsocker inbefattade kostnaderna och kapitalränta ävensom de garanterade kostnaderna blivit täckta, en bolagets skuld till statsregleringen å 4 268 298 kronor 60 öre. Å statsregleringens konto inbalanserades vid verksamhetsårets ingång en statsregleringens skuld till bolaget å 21 504 547 kronor 51 öre, vilket be-

lopp enligt överenskommelse mellan nämnden och bolaget tills vidare fick kvarstå oreglerat. För skuldens gäldande hade riksdagen anvisat ett reservationsanslag å 22 000 000 kronor, vilket enligt Kungl. Maj:ts beslut den 24 maj 1947 skulle utbetalas till bolaget å tidpunkt, som sockernämnden efter överenskommelse med bolaget hade att med hänsyn tagen till bolagets behov av likvida medel bestämma. Inför betkampanjen med dess stora krav på likvida medel utbetalades beloppet av statskontoret till bolaget i oktober 1946 och statsregleringen krediterades i enlighet härmed. Denna har vidare krediterats med 20 137 kronor 46 öre, beroende på att den i 1945/46 års bokslut till grund för den låsta posten, 17,³³ öre, liggande råsockerkvantiteten efter bokslutstillfället minskats med per den 30 september 1946 framkomna undervikter. Slutligen har kontot krediterats för det under verksamhetsåret å själva sockerrörelsen uppkomna överskottet 3 752 708 kronor 65 öre. På grund av att socker- och sirapspriserna icke tillåtits stiga i nivå med den under krisåren fortgående ökningen i tillverkningskostnaderna, hava å sockerrörelsen under åren före 1946/47 ständigt redovisats betydande förluster, vilka de senaste tre åren utgjort resp. 21 084 923 kronor 34 öre, 18 839 641 kronor 74 öre och 28 136 901 kronor 70 öre, vilka förluster jämlikt avtalen måst täckas medelst särskilda av riksdagen beviljade anslag. I samband med omsättningsskattens avveckling den 1 januari 1947 har emellertid Kungl. Maj:t ansett lämpligt låta kostnaderna för jordbruksregleringarna — däribland sockerregleringen — slå igenom i konsumentpriserna och som en följd härav hava socker- och sirapspriserna höjts. Härigenom hava de tidigare årliga förlusterna kunnat elimineras och under det senast gångna året även ett överskott kunnat åvägbringas. En prisförhöjning å socker och sirap medför nämligen icke blott en ökad inkomst å de under året till det ökade priset försålda socker- och sirapskvantiteterna utan jämlikt lagervärderingsreglerna i 5 § 3 mom. i gällande avtal första året jämväl en motsvarande uppskrivning av utgående sockerlagrets värde, vilken uppskrivning gottskrives statsregleringen. Genom prisökningen och den därmed förenade lageruppskrivningen, genom överskottet, 495 452 kronor 49 öre, å det av statskontoret utbetalade beloppet å 22 000 000 kronor ävensom genom något minskade tillverkningskostnader har statsregleringen i det föregående redovisade fordran, 4 268 298 kronor 60 öre, framkommit. Denna är givetvis liksom tidigare år ej heller för det senast gångna året definitiv utan kommer att öka eller minska med belopp, som kunnat gottskrivas eller belastas statsregleringen först i innevarande års räkenskaper. Den till grund för den låsta posten, 17,¹⁵ öre, liggande råsockerkvantiteten har sålunda i bokslutet på grund av framkomna undervikter beräknats 6 114 deciton för hög, vilket i innevarande års räkenskaper kommer att föranleda en kreditering av statsregleringens konto med $6\,114 \times 17,15 = 104\,855$ kronor 10 öre. Kontot kommer sannolikt ytterligare att krediteras för vissa vid räkenskapsgranskningen vid bruken påtalade kostnader, varom överenskommelse likväl ännu ej träffats med bolaget. Kostnaderna för eldning med kristidsbränslen äro vidare ej slutgranskade, vadan ändringar i båda riktningarna här kunna ifrågakomma. Å kontot »Danskt socker» förefinnes slutligen såsom redan omnämnts en betydande vinst, vilken likväl för närvarande ej redovisas synligt, varjämte vid nämndens fortgående granskning av bolagets verksamhet kunna framkomma poster, vilka kunna komma att påverka bolagets i bokslutet redovisade skuld till statsregleringen.

Beträffande *verksamhetsåret 1947/48* har nämnden yttrat följande.

Gentemot närmast föregående år företer av kända orsaker betarealen en mycket stark minskning från 54 664 till 48 173 hektar eller med ca 12 pro-

cent. Betskörden per hektar har nedgått från 32 509 till 30 998 ton och utgör därmed den lägsta hittills under statsregleringsperioden förekommande. I övrigt äro emellertid siffrorna för jordbrukets del fortfarande närmast tillfredsställande. Undervikten har för året förvandlats i övertikt, en fördel, som likväl kommer enbart sockerrörelsen till godo, smutsprocenten är exceptionellt låg, sockerhalten god och har ökat från 17,50 till 17,80 procent, varjämte priset under året ökat från 508,72 till 555,94 öre per 100 kilogram. Härtill kommer sedan det genom nedgången av betodlingen i ytterområdena under året minskade arealtillägget, 156 755 kronor, ävensom täckningskostnaderna, varigenom totala betpriset ökat från 514,58 till 562,38 öre per deciton. Betinkomsten i kronor per hektar beräknas härigenom trots det onormalt låga arealutbytet komma att öka från 1 673 till 1 743 kronor eller med 4,1 procent. För sockerbolaget innebära däremot kampanjsiffrorna en mycket stark försämring gent emot tidigare år. Inköpta betmängden har nedgått från 1 777 000 till 1 493 000 ton eller med ca 16 procent, vilket föranlett ett förlustbringande temporärt nedläggande av driften vid råsockerbruken i Hälsingborg, Kävlinge och Svedala, vilkas betmaterial måst fördelas på kringliggande bruk med därav föranledda ökade fraktkostnader. Genom den minskade betmängden beräknas råsockertillverkningen hava minskat från 289 100 till 243 300 ton eller med ca 16 procent. Uttryckt i raffinad beräknas tillverkningen, sedan hänsyn tagits till den för sirapstillverkningen erforderliga råsockerkvantiteten, komma att nedgå från ca 253 000 till ca 210 000 ton eller med ca 17 procent, vilken kvantitet vid nuvarande ransoners bibehållande nödvändiggör sockerimport från utlandet.

Beträffande det ekonomiska resultatet för innevarande verksamhetsår är det givetvis vanskligt att redan nu, då endast halva verksamhetsåret förflutit, göra några bestämdare uttalanden. Råsockerkampanjen är visserligen avslutad och bokslut föreligger per den 17 januari 1948, men ovisshetsmomenten äro mångahanda. Nämnden har härjämte genom förkalkyler och kostnadsammansättningar sökt bilda sig en uppfattning om det sannolika utfallet av årets sockerrörelse. Beträffande raffinadtillverkningens omfattning torde den vid raffinering av hela årsproduktionen av råsocker — 243 300 ton — och efter avdrag av den för sirapstillverkningen erforderliga råsockerkvantiteten komma att utgöra cirka 210 000 ton, vilken kvantitet icke täcker landets konsumtion vid nuvarande ransonering. Beträffande tillverkningskostnaderna komma de i den lästa posten innefattade kostnaderna att öka från 17,15 till 18,43 öre per kilogram tillverkat råsocker, då denna post på grund av ökningen av kostnaderna, särskilt av lönerna, underkastades motsvarande ökning i 1947 års avtal. Av de garanterade kostnaderna torde den ojämförligt största och betydelsefullaste kostnaden — betkostnaden, utgörande 1946/47 cirka 76,6 procent av totala råsockerkostnaden — komma att förete en betydande ökning. Grundpriset för 16-procentiga betor höjdes i 1947 års avtal från 465,00 till 500,00 öre per deciton och tilläggspriset för högre sockerhalt — vilken högre sockerhalt dock av tekniska orsaker icke kunnat av bolaget utvinnas — beräknas till följd härav öka från 43,72 till 55,94 öre per deciton. Härtill komma sedan de för året ökade täckningskostnaderna ävensom arealtillägget av 20 kronor per hektar för odlare, som tecknat kontrakt med Mörbylånga, Roma, Linköpings och Lidköpings sockerbruk. Totalt beräknas betpriset härigenom komma att öka från 514,58 till 562,38 öre per deciton. Totala egentliga betkostnaden beräknas däremot på grund av den låga arealen och den låga arealskörden komma att minska med cirka 7 300 000 kronor, medan betkostnaden per kilogram råsocker beräknas komma att öka från 31,26 till 34,23 öre. Av övriga garanterade kostnader beräknas emballagekostnaderna icke oväsentligt öka huvudsakligen på grund av en betydande stegring i priset på bit-

sockerlådor. Kostnadsökning förete vidare frakterna, beroende i någon mån på ökning av fraktsatserna för sjötransporter, men huvudsakligen på den stegring med cirka 15—20 procent, som från och med den 1 januari 1948 ägt rum i fråga om statens järnvägars fraktsatser. För innevarande år beräknas vid nuvarande krisraffinering någon större kostnadsförändring icke inträda i fråga om bränslekostnaderna i annan mån än att dessa vid raffinaderierna på grund av lägre bränslepris, beräknat per värdeenheter, något komma att nedgå. Övergång helt eller delvis till fredsraffinering skulle däremot givetvis medföra kostnadsfördyring. Förhållandena på bränslemarknaden äro emellertid ovissa. Skulle svårigheter framkomma beträffande brukens tillförsel av olja eller kol och i stället ersättningsbränslen få tillgripas, bliva givetvis de beräknade bränslekostnaderna väsentligt högre. Övriga garanterade kostnader såsom vägstationer, betfrakter och räntor beräknas icke förete några större förändringar. Slutligen kan nämnas, att å inkomstsidan intäkterna av biprodukter beräknas väsentligt komma att öka. Såsom tidigare berörts har den högre sockerhalten icke kunnat utvinnas i form av råsocker utan i stället föranlett en ökad melassutvinning. Ökningen torde utgöra cirka 10 000 ton melass, vilken merkvantitet torde representera en inkomstökning å cirka 1 200 000 å 1 300 000 kronor.

Huru *sockerindustriens tillverkningskostnader* gestaltat sig under statsregleringsperioden framgår av följande av nämnden uppgjorda sammanställning över kostnadsutvecklingen per deciton tillverkad raffinad. Såsom basår har nämnden härvid valt förkrigsåret 1938/39, då kostnaderna ännu icke påverkats av kristidens prisförhöjningar och svårigheter med material- och förnödenhetsanskaffningen. Raffinadtillverkningen förkrigsåret var emellertid 272 764 ton, medan samma tillverkning med några undantag de senare åren varit väsentligt lägre. De fasta kostnadernas inverkan på kostnadsutvecklingen torde därför ihågkommas vid bedömandet av kostnaderna de olika krisåren med deras kvantitativt starkt varierande tillverknings-siffror. 1938/39 års kostnader hava i sammanställningen angivits = 100.

	1938/39	1939/40	1940/41	1941/42	1942/43	1943/44	1944/45	1945/46	1946/47
Betor	100	99·6	117·0	148·5	167·3	166·2	166·6	168·7	166·9
Avlöningar	100	94·0	119·5	121·3	144·8	131·5	137·6	137·5	146·3
Materialier:									
förbrukningsartiklar	100	118·5	137·0	146·3	161·1	150·0	161·1	159·3	170·4
emballage	100	111·8	157·4	191·2	223·5	217·6	194·1	204·4	225·0
Bränsle	100	166·2	238·4	207·9	260·9	259·6	315·9	291·7	260·3
Underhåll	100	101·3	147·1	109·8	128·8	148·4	128·1	161·4	162·7
Råsockerfrakter	100	125·3	165·3	157·3	173·3	158·7	150·7	158·7	158·7
Raffinadfrakter	100	112·8	143·6	130·8	171·8	139·7	138·5	128·2	126·9
Skatter	100	256·5	148·4	174·2	200·0	221·0	182·3	262·9	185·5
Räntor	100	13·6	—	77·3	136·4	100·0	72·7	45·9	31·8
Avskrivningar	100	89·9	110·1	134·8	144·3	165·8	139·9	141·1	146·2
Kapitalränta (vinst) ..	100	7·5	87·8	86·0	98·8	97·1	94·2	101·7	79·1
Övriga	100	100·9	105·6	140·2	197·2	213·1	174·8	186·0	152·3
Summa kostnader	100	103·3	123·2	141·8	164·0	162·3	161·3	164·9	161·2
Härav:									
Betkostnad	100	99·6	117·0	148·5	167·3	166·2	166·6	168·7	166·9
Övriga kostnader ..	100	108·1	131·5	133·2	159·7	157·4	154·4	160·0	153·8
Tillverkning									
Råsocker ton	292 359	308 411	300 263	308 162	263 983	290 907	278 668	294 405	289 130
Raffinad ton	272 764	343 727	263 782	262 650	237 237	239 641	273 575	233 778	248 244

I anslutning till sammanställningen har nämnden anföri.

Totala tillverkningskostnaden har under hela statsregleringsperioden stegrats med 61,2 procent men förreter från och med 1943/44 en fortgående nedgång, fränsett året 1945/46, då på grund av betprisets stegring och den osedvanligt laga raffinadtillverkningen en ökning föreligger. Den för sockerprisets höjld mest avgörande kostnadsposten är givetvis betkostnaden, vilken senaste verksamhetsår utgjorde 76,6 procent av råsockerkostnaden och 58,6 procent av totala raffinadkostnaden. Betkostnaden har under statsregleringsperioden stegrats med cirka 67 procent och har legat i det närmaste oförändrad de senaste fem åren, fränsett 1945/46 då en mindre ökning föreligger på grund av det detta år med 15 öre per deciton ökade betpriset. Av övriga kostnader förete senaste verksamhetsåret avlöningar, förbrukningsartiklar, emballage och avskrivningar de största stegringarna. Kostnadslegringen för lönera är en följd av 1946 och 1947 års löneavtal och har ej i motsats till vad fallet varit närmast föregående år genom rationalisering eller förenklade tillverkningsmetoder kunna neutraliseras. Ökningen av kostnaderna för förbrukningsartiklar har föranletts av prisstegringar och ökad rekonstruktion särskilt i fråga om kalksten. Kostnadsökningen för emballage är en följd av väsentligt ökade lådpris och en mer än fördubblad tillverkning av bitsocker i lådor, kostnadslegringen likväl delvis motvägd av den väsentligt minskade pakettillverkningen. Avskrivningarna slutligen förete ökning på grund av stegringen i avskrivningarna för krigsmerkostnader. Jämförelsevis oförändrade senaste verksamhetsåret äro underhåll, råsocker- och raffinadfrakter, medan bränselekostnader, skatter, räntor och kapitalränta väsentligt nedgått, de två senare även gent emot förkrigsåret. Bränselekostnaderna — en av bolagets större kostnadsposter — hava de båda senaste åren nedgått från 315,9 till 263,3 procent. Nedgången, som är särskilt framträdande senaste verksamhetsåret trots en detta år starkt ökad lagerrekonstruktion, har huvudsakligen föranletts för år 1945/46 av rationaliseringen och den för året skärpta krisraffineringen ävensom av lägre förbrukningspris å stenkolen, för år 1946/47 åter av väsentligt minskad användning av ersättningsbränslen ävensom av en markerad nedgång i merkostnaderna för hantering av dylika bränslen. Nedgången i skattekostnaden är närmast en följd av den för året minskade kapitalräntan men är delvis skenbar, enär 1945/46 års drift fick bära icke endast samtliga under räkenskapsåret utbetalda skatter utan även den vid 1946 års slut förfallande kronoskatten. Räntekostnaderna visa de tre senaste åren en fortgående nedgång och utgjorde senaste året endast 31,8 procent av förkrigsräntorna. Nedgången är en följd av bolagets genom minskningen i sockerimporten och minskade lager ävensom genom innehållna vinstmedel starkt ökade likviditet ävensom av all räntan å det av riksbanken vid förefallande behov tillhandahållna finansieringskapitalet nedsatts till 0,5 procent. Nedgång företer slutligen även kapitalräntan (vinsten), liggande inom den låsta posten 17,15 öre. Kapitalräntan har under alla de statsreglerade åren, fränsetl 1945/46, legat under förkrignivån och utgjorde senaste verksamhetsåret endast 79,1 procent av denna. Resultatförsämringen detta senare år är en följd av den med cirka 5 300 ton minskade råsockertillverkningen men även och övrvägande av de under året väsentligt ökade tjänstemanna- och arbetarelönera. Totalt har tillverkningskostnaden senaste verksamhetsår nedgått från 164,9 till 161,2, varav betkostnaden sjunkit från 168,7 till 166,9 och övriga kostnader från 160,0 till 153,8, allt i procent av förkrigskostnaden.

Differensen mellan tillverkningskostnaderna och bolagets medelförsäljningspris belyses av följande sammanställning, däri siffrorna för året 1938/39 angivits med 100.

	1938/ 39	1939/ 40	1940/ 41	1941/ 42	1942/ 43	1943/ 44	1944/ 45	1945/ 46	1946/ 47
Betkostnad	100	99·6	117·0	148·5	167·3	166·2	166·6	168·7	166·9
Övriga tillverkningskostnader	100	108·1	131·5	133·2	159·7	157·4	154·4	160·0	153·8
Summa tillverkningskostnader	100	103·3	123·3	141·8	164·0	162·3	161·3	164·9	161·2
Biprodukter, sirap och fraktdifferenser	100	102·4	123·2	174·7	137·7	135·5	115·1	93·1	92·5
Summa tillverkn.kostnader									
% biprodukter	100	105·1	125·3	141·0	169·2	167·5	168·4	174·5	170·4
Medelförsäljningspris i Sverige....	100	105·3	119·4	132·7	147·2	148·1	147·4	146·2	164·5
Medelförsäljningspris inkl. export.	100					—	148·7	146·3	—

Under hänvisning till sammanställningen har nämnden framhållit, att spänningen mellan tillverkningskostnader och försäljningspris under 1946/47 kraftigt minskats dels på grund av nedgången i de förra på grund av den låsta postens sänkning från 17,33 till 17,15 öre samt minskade bränslekostnader dels och huvudsakligen på grund av sockerprisets förut berörda ökning från 49 till 63 öre per kilogram, vilken ökning likväl endast påverkat sockerförsäljningar, gjorda efter det ökningen genomförts eller efter respektive den 2 januari och den 7 maj 1947, och dessutom motverkats av överprisets under året mycket betydande nedgång. Av dessa orsaker ävensom på grund av att den senaste prisökningen begränsades till 3 öre genom att fördela dennas effekt på längre tidsperiod än ett år föreläge enligt nämnden även för det senast gångna året alltjämt en differens mellan kostnader och försäljningspris av storleksordning, som framginge av sammanställningen. Denna differens mer än utjämnades likväl genom den i bokslutet jämlikt avtalet gjorda uppskrivningen av utgående sockerlagret, vilken uppskrivning helt föranlett det å sockerrörelsen senaste verksamhetsår redovisade överskottet. Enligt vad nämnden uttalat kunde för innevarande år förutses, att kostnaderna ånyo komme att öka på grund av betprisets och den låsta postens ökning med respektive 35 öre per deciton betor och 1,28 öre per kilogram råsocker, men å andra sidan komme 1946/47 års prisförhöjningar att verka hela innevarande år, varigenom under förutsättning av oförändrad kostnadsnivå i övrigt och under eljest lika förhållanden å den normala sockerrörelsen jämväl för verksamhetsåret 1947/48 ett överskott kunde beräknas föreligga.

I sin skrivelse har sockernämnden slutligen rörande bidrag till lastnings- och lossningsanordningar för sockerbetor vid enskilda järnvägar meddelat, att därest hänsyn toges till beviljade men ännu icke till sitt slutgiltiga belopp fastställda dylika bidrag, å för ändamålet anvisade medel kunde beräknas restera 4 661 kronor.

Förslag till avtal med Svenska sockerfabriksaktiebolaget m. m.

Genom beslut den 5 december 1947 uppdrog Kungl. Maj:t åt en delegation, bestående av landshövdingen B. Hammarskjöld, ordförande, jämte ordförandena i statens sockernämnd, statens livsmedelskommission och statens priskontrollnämnd, att vidtaga de förberedande åtgärder med avseende å sockerbetsodling och sockertillverkning samt därmed sammanhängande frågor, som ansågos påkallade för möjliggörande av att avtal i god tid skulle kunna träffas rörande 1948 års sockerproduktion m. m. Med anledning därav har nämnda delegation verkställt erforderliga utredningar samt förhandlat med styrelsen för Sveriges betodlares centralförening och representanter för Svenska sockerfabriksaktiebolaget rörande villkoren för 1948 års betodling och sockerproduktion. I skrivelser den 6 och den 30 mars 1948 har delegationen framlagt en redogörelse för förhandlingarna jämte vissa förslag rörande sockerbetsodlingen under 1948.

Beträffande vad vid delegationens förhandlingar med Sveriges betodlares centralförening förekommit har delegationen i skrivelsen den 6 mars 1948 anfört i huvudsak följande.

1. Odlarna begärde först, att grundpriset per 100 kilogram betor skall höjas till 5 kronor 40 öre jämte tillägg motsvarande ackordsprishöjningen i blivande betarbetaravtal, uppskattad till 2 öre per procent, varmed sådan höjning skedde.

2. Redan vid förhandlingarnas början meddelade odlarna, att de fäste synnerligen stor vikt vid att odlingen icke skulle belastas med extra kostnader, förorsakade av att sockerbolaget i rationaliseringssyfte eller av andra skäl stillade bruk — såsom skett i fjol i Svedala, Kävlinge och Hälsingborg — med förlängd kampanj vid övriga bruk såsom följd. Odlarna ha därför först såsom ett huvudkrav påyrkat, att särskilt tilläggspris med 10 procent av grundpriset skall utgå för betor, som levereras efter det kampanjen vid ett bruk pågått i 60 dygn, och att sådana betor icke skola medräknas vid sockerhaltsbestämningen. Sedermera ha betodlarföreningen och sockerbolaget vid direkt förhandlingar bl. a. enats om ett förslag i här berörda fråga, enligt vilket förutnämnda bestämmelser skulle tillämpas för betor, som invägas sedan avverkningen vid bruket pågått 63 dygn, driftavbrott på grund av force majeure frånräknade, dock med viss spärr vid särskilt höga skördar.

Till förekommande av förlust genom sockerhaltsminskning under lagringen har på odlarnas begäran överenskommelse träffats om huru betorna skola uttagas ur de s. k. svämmorna.

3. Så kallad täckningskostnadsersättning har under en följd av år utgått med 20 öre per deciton för sådana betor, som levereras efter den 15 november. Odlarna anse, att sagda ersättning ej motsvarar de extra kostnader, som äro förenade med betornas hopkörning och täckning, och ha begärt en höjning av ersättningen till 40 öre per deciton. Vid förutnämnda direkta förhandlingar mellan betodlarföreningen och sockerbolaget har bolaget förordat en höjning av täckningskostnadsersättningen till 30 öre per deciton betor. Delegationen anser emellertid att, därest dess förslag i betprisfrågan i övrigt antages av odlarna, täckningskostnadsersättning bör få utgå med det av odlarna begärda beloppet.

4. Beträffande frågan om rätt för odlare att i särskilt fall plöja upp besått betfält har betodlarföreningen begärt, att styrelseledamot i lokal betodlarförening skall tillsammans med sockerbolagets betodlingsinspektör avgöra lämpligheten av upplöjning. Vid de direkta förhandlingarna mellan föreningen och sockerbolaget har bolaget icke velat allmänt binda sig vid visst förfarings sätt men förklarat sig berett att i samråd med odlarna i möjligaste mån påskynda behandlingen av dylika frågor.

5. Beträffande tilldelningen av kvävegödselmedel ha odlarna önskat ökning i vad år 1947 utgått. Livsmedelskommissionen har ställt i utsikt 450 kilogram chilesalpeter per hektar sockerbetor.

6. Beträffande de i propositionen 258/1947 (s. 34) upptagna punkterna 10—12 har betodlarföreningen framställt önskemål om oförändrade förhållanden i år jämfört med föregående år.

7. Vad angår betfrakterna på järnväg finnes i betodlingskontraktet sedan 1930 en tabell för fraktkostnadsberäkning av följande utseende:

Fraktkostnad per 100 kg betor	Betodlarnas andel	Fraktkostnad per 100 kg betor	Betodlarnas andel
Intill 8 öre	hälften	16 intill 20 öre	6 öre
8 intill 12 öre	4 öre	20 intill 24 »	7 »
12 intill 16 öre	5 »	24 öre och däröver	8 »

Minimifrakten enligt 1947 års fraktsatser låg vid 19,8 öre, varför tabellens vänstra del redan i följande ägde enbart historiskt intresse. Genom den taxehöjning, som under 1948 trätt i kraft, ökas fraktkostnaderna väsentligt. För betor beräknas de vid 1946 års fördelning stiga 22,1 procent. Lägsta frakt efter nya taxan blir 26,6 öre per 100 kilogram betor.

Sockerbolaget, som ansett det rimligt att odlarna deltaga i kostnaderna för betfrakter i samma proportion som hittills, har avgivit förslag till ny fraktkostnadsberäkning. Betodlarföreningen har å sin sida föreslagit, att 8-öresgränsen skall bibehållas och har i övrigt biträtt ett förslag till fraktkostnadsberäkning, som i det följande redovisas tillsammans med sockerbolagets förslag.

Fraktkostnad per 100 kg betor	Förslag beträffande odlarnas andel	
	av sockerbolaget	av betodlarföreningen
Intill 27 öre	8 öre	6 öre
27 intill 29 öre	9 »	7 »
29 öre och däröver	10 »	8 »

Föreningen har vidare anfört att, därest dess förslag till fraktkostnadsberäkning beträffande betorna accepterades, den vore beredd att godtaga ett av järnvägsstyrelsen i skrivelse till kommunikationsdepartementet framfört förslag, avseende dels utjämning och höjning av fraktsatserna vid transporter av betmassa, dels en höjning av tidigare tillämpade nedsatta fraktsatser vid de förhållandevis obetydliga transporter av betor huvudsakligen från Halland till Ängelholm samt på smalspårslinjerna till sockerbruken i Karlshamn och Mörbylånga, ävensom vid vissa mindre samtrafiktransporter i Skåne.

Delegationen har i skrivelsen den 6 mars 1948 härefter övergått till en redogörelse för överläggningarna beträffande betpriset. Enligt vad delegationen framhållit har det statistiska underlaget främst

utgjorts av två kalkyler — den ena uppgjord inom betodlarföreningen, den andra inom livsmedelskommissionen — avsedda att belysa den kostnadsstegring för sockerbetsodlingen, som nu kan beräknas för år 1948 i jämförelse med fjolåret. Kalkylresultaten ha återgivits i följande sammanställning.

	Kostnadsförändring, kr/ha Betodlar- föreningen	Livsmedels- kommissionen
Manuellt arbete exklusive ackordslöner	+ 57·83	+ 43·0
Dragarearbete	+ 16·92	+ 14·3
Gödselmedel	- 4·74	- 2·2
Frakter	+ 5·54	+ 12·0
Räntor	+ 3·32	+ 3·2
Övriga kostnader	+ 7·60	+ 5·0
Summa	+ 86·47	+ 75·3
Avgår betmassa och blast, netto	19·10	25·8
Återstår kostnadsökning utöver höjning av ackordslöner	67·37	49·5
D:o per deciton betor	21 öre	14 öre

I anslutning till sammanställningen har delegationen bland annat anfört följande.

Vid beräkningen av kostnadsstegringen per hektar har man i båda kalkylerna utgått från det sista 3-årsmedeltalet för hektarskördarna i riket, vilket utgjorde 322 deciton. I sammanställningen angivna öresbelopp äro avsedda att i respektive fall tilläggas grundpriset för betor med 16 procent sockerhalt. Hänsyn till att sockerhalten normalt utgör omkring 17,5 procent har tagits i kommissionens kalkyl på så sätt att 3-årsmedeltalet omräknats till betor med 16 procent sockerhalt. Kronbeloppet 49,5 har därför utslagits på en hektarskörd av $\left(\frac{322 \times 17,5}{16}\right)$ 352 deciton. Vid en sockerhalt av 17,5 procent skulle sålunda betpriset inklusive tillägget för högre sockerhalt enligt kommissionens kalkyl stiga med omkring 15,5 öre $\left(14 \times \frac{17,5}{16} = \frac{4\ 950}{322} = 15,4\right)$, varvid full täckning skulle erhållas för kostnadsstegring enligt sagda kalkyl i avseende å de i sammanställningen medtagna posterna. Enligt betodlarföreningens kalkyl utslås däremot kronbeloppet 67,37 på en skörd av 322 deciton. Vid en sockerhalt av 17,5 procent skulle därför enligt föreningens kalkyl betpriset inklusive tillägg för högre sockerhalt stiga med omkring 23 öre, motsvarande ett inkomsttillskott per hektar av $(322 \times 0,23 =)$ 74,06 kronor, vilket belopp med i runt tal 10 procent överstiger den av föreningen beräknade kostnadsökningen. Tillämpas det av kommissionen begagnade beräkningssättet, motsvaras det av föreningen beräknade kronbeloppet av omkring 19 öre per deciton betor med 16 procent sockerhalt. Av skillnaden på 7 öre mellan öresbeloppen enligt de båda kalkylerna beror sålunda omkring 2 öre på metodiska olikheter vid övergången från den beräknade kostnadsstegringen per hektar till motsvarande stegring i ören per deciton betor.

Vad beträffar de enskilda kostnadsposterna må först nämnas, att de beräknade kostnadsförändringarna för dragarearbete, gödselmedel, räntor och övriga kostnader tillsammansantagna ge nära överensstämmande resultat i de

båda kalkylerna. Däremot förekomma relativt betydande avvikelser i fråga om kostnaderna för manuellt arbete, frakter och avdragsposten betmassa och blast.

I fråga om kostnaderna för manuellt arbete exklusive ackordsarbete beror skillnaden, som per deciton betor sammanlagt motsvaras av mellan 4 och 5 öre, på tre olika faktorer, nämligen för det första på att i betodlarföreningens kalkyl kostnadsstegringen räknats på ett högre antal manstimmar än i livsmedelskommissionens kalkyl, för det andra på att i kommissionens kalkyl räknats med en minskning av arbetsvolymen för annat arbete än ackordsarbete med 1 procent per år medan föreningen räknat med konstant arbetsvolym, samt för det tredje på att föreningen i sin kalkyl räknat med obetydligt starkare timlöneökning än kommissionen.

Vad angår avdragsposten betmassa och blast beror skillnaden, som per deciton betor motsvaras av omkring 2 öre, i huvudsak på olika uppfattning om stegringen av priset per foderenhet. I kommissionens kalkyl har sålunda räknats med en ökning av priset per foderenhet med 1,5 öre, medan betodlarföreningen utgått från en ökning av 1 öre.

Beträffande fraktkostnaderna sammanhänger skillnaden dels med att betfrakterna på järnväg i kommissionens kalkyl antagits stiga i samma proportion som fraktsatserna, medan föreningen utgått från den förut omnämnda 8-öreslinjen för betfrakterna, vilken skillnad motsvaras av drygt 1 öre högre kostnader per deciton betor i kommissionens kalkyl, dels med att även andra frakthöjningar än för betor och betmassa beaktats i kommissionens kalkyl, vilket motsvaras av knappt 1 öre högre kostnader per deciton betor i sagda kalkyl.

Enligt vad delegationen uttalat komme till de i det föregående återgivna kalkylmässiga kostnadsökningarna kostnadsökningen för ackordsarbete. Någon slutgiltig uppgörelse i ackordsfrågan hade emellertid icke uppnåtts. Dock föreläge ett medlingsförslag innebärande en höjning av ackordslönerna med 8 procent. Delegationen har räknat med denna ökning — motsvarande omkring 16 öre per deciton betor — i sitt prisleförslag för 1948 års betodling. Samtidigt har delegationen understrukt, att förslaget — enligt uttrycklig förklaring till betodlarnas representanter — endast gällde under förutsättning att nämnda medlingsförslag beträffande ackordslönerna godtoges utan ytterligare villkor.

Summan av de av betodlarföreningen beräknade kostnadsstegringarna jämte den förutsatta ackordslönehöjningen utgör, anför delegationen vidare, $(21 + 16 =) 37$ öre per deciton betor. Ursprungligen yrkades, att denna kostnadsstegring skulle läggas på det av betodlarna i fjol fordrade priset 5 kronor 10 öre. Dessutom har från betodlarföreningen framförts önskemål om ökning av förra årets grundpris med 10 öre på grund av att det löpande 3-årsmedeltalet för skörden per hektar sjunkit från 328 till 322 deciton.

Emellertid har betodlarföreningen till slut framfört förslag till nytt grundpris å 5 kronor 47 öre, innebärande summan av fjolårets grundpris 5 kronor, den beräknade kostnadsstegringen 37 öre samt beloppet 10 öre för sänkt 3-årsmedeltal. Beträffande beräkningen av nämnda belopp av 10 öre har delegationen framhållit följande.

Förändringarna i den faktiska skörden från år till år äro i regel så betydande, att de märkbart påverka medelavkastningen under så korta tidsperioder som tre skördeår. Delegationen finner det varken för odlarna eller folkhushållet ändamålsenligt, att grundpriset skall, utöver de förändringar som äro betingade av kostnadsutvecklingen, variera nedåt eller uppåt allt efter som skörden under året närmast före det år, då prissättningen för nästa skörd äger rum, varit god eller dålig. Av stor betydelse är vidare utgångspriset i en kalkyl av det slag föreningen tillämpat. Delegationen vill vidare framhålla att, eftersom betorna betalas efter sockerinnehållet, man jämväl bör beakta sockerhalten, om prisbestämningen göres beroende av växlingarna i 3-årsskörden.

Med utgångspunkt från det anförda har delegationen icke funnit skäl att frångå föregående års grundpris som basis för kostnadskalkylen beträffande 1948 års betodling. Kostnadsstegringen har av delegationen, som nyss nämnts, beräknats till 14 öre, vartill komme den förutsatta ökningen av ackordslöner enligt medlingsförslaget motsvarande 16 öre per deciton betor. Delegationen har sålunda ansett sig kunna förorda, att grundpriset höjes från 5 kronor till 5 kronor 30 öre.

I anslutning till vad sålunda förekommit har delegationen framlagt följande förslag till villkor i avseende å 1948 års betodling.

1. Grundpriset för 100 kilogram betor med 16 procent sockerhalt bestämmes till 5 kronor 30 öre. Dessutom erhålla de odlare, som år 1948 teckna kontrakt med Mörbylånga, Roma, Linköpings eller Lidköpings råsockerfabrik, ett arealtillägg av 10 kronor för varje påbörjat halvt hektar odlade betor, dock att för odling, som ej överstiger en kvarts hektar, arealtillägget skall utgå med allenast 5 kronor.

2. För betor, som invägas sedan avverkningen vid visst bruk, driftavbrott frånräknade, pågått 63 dygn, utgår en extra ersättning av $\frac{1}{10}$ av grundpriset. Överstiger hektarskörden för den areal, varifrån betorna vid ifrågavarande bruk avverkats, 36 ton, utgår dock ersättning först efter det närmaste antal hela dygn, som erhålles, då 63 multipliceras med $\frac{1}{30}$ av medelskörden. Samtidigt med att denna extra ersättning börjar utgå, upphör den sockerhaltbestämning, som tages i beräkning vid prisbestämningen. Driftavbrott på grund av force majeure skall för att i nu förevarande avseende tagas i betraktande omfatta minst 8 timmar i sträck.

Ersättningen för extra täckningskostnader för sockerbetor, som levereras efter den 15 november (jfr 8 § i betodlingskontraktet), höjes till 40 öre per 100 kilogram betor.

Prisbestämmelserna å sockerbetor i övrigt behållas oförändrade från år 1947.

3. Det förutsättes, att vad som närmast föregående år överenskoms och uttalades om betarealen och teckningsrätten för en var odlare behålles oförändrat för år 1948. Alltså lämnas odlingen i princip så till vida fri, att en var odlare får själv bestämma den areal han år 1948 vill teckna, men därjämte skall särskilt iakttagas, att odlingen i Västergötland och Östergötland ävensom de åren 1944—1948 nytillkommande odlingarna samt odlingar, där teckningen år 1948 ej överstiger 2 hektar, lämnas helt fri, medan sammanlagda teckningen år 1948 från andra odlare än nyss nämnda ej får överstiga den areal, som sistnämnda grupp odlare sammanlagt odlat år 1942. Vad betodlarföreningens styrelse den 1 mars 1944 uttalat mot propaganda

för arealminskning och för uppnående av 1942 års areal skall gälla även beträffande teckningen år 1948 med iakttagande tillika av vad som år 1946 överenskoms därom, att funktionärer inom betodlarorganisationer ej vore betagna rätten att lämna rent sakliga uppgifter och därpå grundade åsikter om betodlingen och betingelserna härför. — Det förutsattes, att sockerbolaget ej självt eller genom sina funktionärer å sin sida bedriver propaganda beträffande betesarealerna; dock att ej heller bolaget skall vara betaget rätten att låta framföra sakliga synpunkter och därpå grundade åsikter rörande för odlingen betydelsefulla frågor, varjämte det undantaget gäller, att hinder ej möter för bolaget att propagera för säkerställande av en för bruken i Karlshamn, Lidköping och Linköping erforderlig areal (för Karlshamn dock endast beträffande odlingar utanför Skåne) samt för återvinande av den areal, som bortfallit på Gotland.

4. Beträffande frågan om rätt för odlare att i särskilda fall plöja upp beväxt betfält antecknas, att betodlarföreningen och sockerbolaget överenskommit om samråd för påskyndande av avgörandet av sådana frågor.

5. Här ej särskilt nämnda bestämmelser i gällande betodlingskontrakt behålles jämväl för år 1948 under iakttagande tillika av vad som överenskommit vid de direkta förhandlingarna mellan betodlarföreningen och sockerbolaget.

6. Beträffande melasstilldelningen år 1948 erhåller betodlare ett fat om cirka 250 kilogram per påbörjat hektar till ett pris av 3 öre per kilogram beträffande före den 1 december uttagen kvantitet och 4 öre per kilogram beträffande därefter uttagen kvantitet. Uttages mer än ett fat per hektar, betalas överstigande del efter 14 öre per kilogram.

7. Beträffande tilldelningen av kvävegödselmedel antecknas, att betodlarna enligt vad statens livsmedelskommission meddelat komma att år 1948 tilldelas 450 kilogram chilesalpeter till ett pris av 23 kronor per 100 kilogram.

8. Beträffande frågan om gummihjulsutrustningen för betkörningsvagnarna antecknas, att statens industrikommission ställt i utsikt lika välvillig behandling som i följ.

9. I avseende å traktortågen antecknas, att den intill den 31 december 1947 gällande dispensförordningen förlänats förlängd giltighet till och med den 31 december 1948.

10. Betodlarnas önskemål om bibehållande för år 1948 av vad hittills gällt om visst statsbidrag till kockahushåll för betarbetare samt reseersättning för dylika arbetare torde, enligt vad som inhämtats från arbetsmarknadsstyrelsen, bliva tillgodosedda.

11. Det förutsattes, att arbetsförmedlingsmyndigheterna effektivt medverka till att erforderlig arbetskraft för betornas skötsel och upptagning finnes till förfogande.

12. Statsdelegerade förorda *dels* att odlarnas andel av järnvägsfrakterna per 100 kilogram betor skall utgöra 6 öre, 7 öre respektive 8 öre vid fraktsatser intill 27 öre, 27 intill 29 öre respektive 29 öre och däröver, *dels ock* att fraktsatserna vid transporter av betmassa m. m. på järnväg skola ändras i enlighet med järnvägsstyrelsens förslag i skrivelse till Kungl. Maj:t av den 4 februari 1948.

13. Statsdelegerade förorda, att höjning av frakter för betor, där transporten genom sockerbolagets försorg skedde per bil eller båt, ej vidtages för nästa kampanj.

14. Beträffande betlastningsanläggningarna m. m. antecknas att delegationen ville på allt sätt medverka till färdigställandet av redan beslutade nyanläggningar.

15. Det i detta förslag angivna betpriset är det längst gående bud, var-till statsdelegerade utifrån sakliga grunder ansett sig kunna gå. Delegerade ha därför enträget vädjat till betodlarföreningen att biträda förslaget och vid den stämman med föreningen, som skall hållas omkring mitten av denna månad, medverka till att förslaget antages.

Delegationen har i samband med nu återgivna villkor uttalat, att desamma medförde en större faktisk prisförbättring än den föreslagna höjningen av grundpriset med 30 öre. Den i prisleförslaget förordade höjningen av täckningskostnadsersättningen från 20 till 40 öre per deciton betor motsvarade sålunda, utslagen på alla betor, enligt vad som upplysts delegationen genomsnittligt omkring 4 öre per deciton. Förslaget om tilläggspris med 10 procent av grundpriset samt slopad sockerhaltsbestämning efter 63 dygns avverkning kunde — främst i trygghetsavseende — anses utgöra en betydande vinst för odlarna, även om det vore svårt att beräkna hur mycket detta ett visst år betydde i pengar. Vidare har delegationen erinrat om den av delegationen förordade fraktlindringen beträffande bettransporterna på järnväg, som kunde beräknas motsvara 1 öre per deciton betor.

I skrivelsen den 30 mars 1948 har delegationen meddelat, att i det föregående återgivna förslag vid stämman med centralföreningen den 18 mars 1948 på styrelsens tillstyrkan antagits.

Delegationen har i sistberörda skrivelse härefter övergått till en redogörelse för förhandlingarna med sockerbolaget. Till förhandlingarna hade på sedvanligt sätt från bolaget införskaffats erforderligt siffermateriel m. m.,

	Enligt sockerbolagets bokslut för 1946/47	Enligt sockerbolagets kalkyler februari 1948			
		För 1947/48	För 1948/49 vid en råsockerkvantitet av		
			240 milj. kg	250 milj. kg	260 milj. kg
Underhåll	6 636	5 312	5 862	5 862	5 862
Avskrivningar	6 198	6 500	6 630	6 630	6 630
Skatter	3 000	1 122	3 700	3 700	3 700
Till fri disposition	300	300	300	300	300
Avlöningar	20 432	21 018	21 367	21 688	22 007
Pensioner	1 199	1 168	1 281	1 281	1 281
Förbrukningsartiklar	2 467	2 432	2 531	2 613	2 698
Omkostnader	2 632	2 503	2 603	2 603	2 603
Körsel	272	293	372	372	390
Vagnshyra	128	130	130	130	130
Betfrö	2 178	2 264	2 418	2 469	2 469
Försäkringar	678	679	676	688	716
Bolagets kapitalränta	3 551	1 020	4 100	4 100	4 100
Regleringskonto	20	105	—	—	—
Summa	49 691	44 846	51 970	52 436	52 886
Förslag till läsning av ytterligare följ. poster:					
Betfrakter	2 551	3 262	3 399	3 534
Vågstationer	807	978	1 017	1 056
Totalsumma	.	48 204	56 210	56 852	57 476

vilket utredningsmateriel legat till grund för dessa. Rörande innebörden av de av bolaget för verksamhetsåret 1948/49 gjorda kalkylerna, i vad dessa avse den låsta posten, har delegationen hänvisat till å sidan 23 intagna sammanställning, däri till jämförelse även intagits vissa uppgifter, avseende motsvarande kostnadsposter innevarande och närmast föregående år (belopp i 1 000-tal kronor).

Angående förhandlingarna med sockerbolaget om den låsta kostnadsposten har delegationen i nu förevarande skrivelse anfört i huvudsak följande.

År 1946/47 medförde för sockerbolagets del trots någorlunda tillfredsställande råsockermängd ett mindre gynnsamt ekonomiskt resultat. För det nu löpande verksamhetsåret beräknas en ytterligare stark försämring av det ekonomiska resultatet. Årets låga betskörd har sålunda föranlett inställande av driften vid råsockerbruken i Hälsingborg, Kävlinge och Svedala, och bolagets kapitalränta, som i sammanställningen kunnat upptagas till endast 1 020 000 kronor, beräknas av bolaget sjunka ytterligare till följd av lönehöjningar fr. o. m. den 1 februari i år. Dessa lönehöjningar, vilka för innevarande år beräknas medföra en ökning av lönekontot utöver tabellsammanställningens uppgifter med 233 000 kronor, skola avtalsenligt bäras av bolaget.

Vid förhandlingarna om multipelns storlek för tillverkningsåret 1948/49 har bolaget som sin uppfattning hävdad, att råsockermängden med stor sannolikhet kommer att bli väsentligt lägre än den myckenhet av 285 miljoner kilogram, varmed räknades vid föregående års förhandlingar. Som ett maximalalternativ har bolaget i sina kalkyler ställt upp medelhektarskörden för de sista fem åren, vilken vid en areal om 49 000 hektar skulle ge en råsockermängd av omkring 260 miljoner kilogram. I två av bolaget som mera sannolika ansedda alternativ har bolaget räknat med råsockermängderna 250 respektive 240 miljoner kilogram. Enligt delegerades mening borde, om en så stark sänkning av den kalkylerade råsockermängden skulle ifrågasättas i förhållande till den vid tidigare kalkyltillfällen förutsatta mängden, nedräknas icke blott de beräknade beloppen för förbrukningsartiklar, betfrö, betfrakter etc. på sätt som bolaget gjort, utan även beloppen för underhåll och avlöningar. Så har även skett i bolagets kalkyler.

I avskrivningsbeloppet har i sammanställningen inräknats — förutom s. k. tabellenliga normala avskrivningar m. m. — ett belopp av omkring 1 miljon kronor för omedelbar avskrivning av kristidens merkostnader å årets nyanläggningar (hälften av krismerkostnaden). Delegationen har emellertid i likhet med föregående vid beräkningarna rörande multipelns storlek reducerat avskrivningsbeloppet med 1 miljon kronor.

Under rubriken bolagets kapitalränta har liksom vid tidigare kalkyltillfällen upptagits ett belopp av 4 100 000 kronor.

Till de icke statsgaranterade kostnaderna har bolaget denna gång velat hänföra kostnadsposterna betfrakter och vågstationer. Delegationen, som anser att detta önskemål bör kunna biträdas, har vad angår betfrakterna vid förhandlingarna med betodlarnas centralförening förordad, att ökningen av järnvägsfrakterna till större delen skulle falla på sockerbolaget. Bolaget har i sina kalkyler räknat med samma proportionella fördelning av frakterna mellan odlarna och bolaget som hittills men har det oaktat förklarat sig kunna godtaga delegerades förslag, givetvis dock under förutsätt-

ning att den kostnadsökning, som bolaget därvid kommer att vidkännas, till fullo beaktas vid beräkningen av multipelns storlek.

De löneförhöjningar, som inträtt fr. o. m. den 1 februari i år, ha ej inräknats i sammanställningen över de icke statsgaranterade kostnaderna.

Efter justering av löneposten samt posterna avskrivningar och betfrakter ha erhållits i följande sammanställning angivna alternativa totalsummor samt belopp per kilogram råsocker för år 1948/49.

	Tillverkningsåret 1948/49		
	240	250	260
Tillverkat råsocker, milj. kg			
Summa kostnader enligt sockerbolagets kalkyler, 1 000 kr	56 210	56 852	57 476
Avgår av delegationen förordad minskning av avskrivningar, 1 000 kr	1 000	1 000	1 000
Tillkommer löneökningar, 1 000 kr.....	981	1 002	1 023
justering av betfrakter, 1 000 kr.....	199	208	217
Summa, 1 000 kr	56 390	57 062	57 716
Öre per kg råsocker	23·50	22·82	22 20.

I anslutning till sammanställningen har delegationen anförts, att oavsett råsockermängden kostnaderna för betfrakter och vågstationer i sammanställningen utgjorde 1,85 öre per kilogram råsocker. Minskades den för 260 miljoner kilogram beräknade multipeln med sagda örebelopp, erhöles beloppet 20,35 öre. I förhållande till den för innevarande år gällande för en råsockermängd av 285 miljoner kilogram bestämda multipeln 18,43 öre kunde sålunda beräknas en ökning med 1,92 öre per kilogram råsocker. Förutsattes en lägre råsockermängd än 260 miljoner kilogram, bleve skillnaden i förhållande till den nu gällande multipeln självfallet större, medan densamma vid en förutsatt högre råsockermängd bleve mindre.

Enligt vad delegationen framhållit har under senare år multipeln, sedan den väl fastställts, blivit bestående oavsett råsockerproduktionens verkliga storlek. Sockerbolaget har sålunda helt fått stå för de risker, som äro förknippade med en svag skörd, men har å andra sidan tillfullo fått utnyttja de fördelar, som medfölja en god skörd. Till följd av de senaste årens starka förändringar i odlingens omfattning och i hektarskördarnas storlek har det, framhåller delegationen, vid de nu förda förhandlingarna visat sig vara synnerligen svårt att fixera ett normaltal för råsockerproduktionen att tillämpa vid beräkningen av multipelns storlek för år 1948/49. Efter ingående överläggningar med bolagets representanter har delegationen kommit till den uppfattningen, att vid nyssnämnda förhållanden den hittills tillämpade metoden för bestämning av multipeln medför, att skördeutfallet inverkar oproportionerligt starkt på bolagets ekonomiska resultat. Å andra sidan har delegationen ansett, att det belopp per kilogram råsocker, som bolaget skall äga rätt att tillgodoräkna sig, icke bör göras helt beroende av mängden tillverkat råsocker. I sitt förslag till beräkning av multipeln har delegationen därför utgått ifrån att viss del av beloppet per kilogram råsocker skall vara fixerat, medan återstående delen skall göras rörlig på sådant sätt, att den är proportionell mot det belopp, som nu kan beräknas

per kilogram råsocker, när råsockermängden tillåtes variera. Beträffande den närmare beräkningen av multipeln har delegationen anfört följande.

Den fixerade delen av beloppet ingår i delegationens förslag med hälften av det enligt det föregående beräknade öretalet vid 260 miljoner kilogram råsocker. Den rörliga delen har beräknats som hälften av kvoten mellan de icke statsgaranterade kostnaderna och kvantiteten råsocker. Beräknings-sättet belyses närmare av följande formel (beteckningar: t = totala icke statsgaranterade kostnader i 1 000-tal kronor; r = kvantitet tillverkat råsocker i miljoner kilogram; a = beräknad kostnadsändring i 1 000-tal kronor per 1 miljon kilogram tillverkat råsocker; m_r = multipel vid råsockermängden r ; m_{260} = multipel vid 260 miljoner kilogram råsocker; m_r^* = multipel enligt det föreslagna beräkningssättet)

$$m_r^* = \frac{1}{2} (m_{260} + m_r)$$

där m_r beräknas ur relationen

$$10 m_r = \frac{t_r}{r} = \frac{t_{260} + a (r - 260)}{r} = \frac{57\,716 + 66.3 (r - 260)}{r}$$

Vid formelns tillämpning torde faktiskt utvunnen råsockerkvantitet böra avrundas uppåt till närmast hela miljontal kilogram. Delegationen anser vidare, att multipeln icke skall överstiga det belopp, som kan beräknas för 230 miljoner kilogram råsocker (23,21 öre), och icke heller understiga det belopp, som kan beräknas för 290 miljoner kilogram råsocker (21,39 öre). Följande tabell visar multipelns storlek vid vissa angivna kvantiteter råsocker.

	Utvunnen råsockerkvanti- tet, milj. kg (r)	Belopp i ören per kg råsocker (m_r^*)
intill	230	23.21
vid	240	22.85
vid	250	22.51
vid	260	22.20
vid	270	21.91
vid	280	21.64
vid	290 och däröver	21.39

Delegationen har i skrivelse den 30 mars 1948 vidare behandlat frågan om en avveckling av rekonstruktionsfonderna å samtliga låsta konton. I detta hänseende har delegationen anfört i huvudsak följande.

Hithörande bestämmelser, vilka återfinnas i 4 § 2 mom. i gällande avtal mellan staten och sockerbolaget, äro på grund av sin natur invecklade och svårkontrollerbara. I syfte att ernå förenkling och besparing i bokförings- och kontrollarbetet har därför vid olika tillfällen diskuterats, huruvida ej en avveckling av hithörande bestämmelser skulle kunna ske. Viss förenkling av arbetsmetoderna för framräkning av rekonstruktionsfonderna har

redan vidtagits. Fortfarande är dock arbetet med framräkning av rekonstruktionsfonderna och redovisningen av förnödenheterna enligt avtalsbestämmelserna tidsödande. Bolagets rationaliseringssträvanden motverkas även i övrigt i så hög grad, att en uppgörelse mellan staten och bolaget beträffande kostnaderna för under tiden 1 augusti 1939—31 juli 1941 respektive 31 juli 1943 förbrukade varor av 1939 års lager å låsta konton enligt bolagets uppfattning är synnerligen önskvärd.

Den för en avveckling av rekonstruktionsfonderna erforderliga utredningen har under året verkställts av sockerbolaget med utgångspunkt från de i december 1947 gällande priserna å de förbrukade varorna. Av denna utredning framgår, att det erforderliga rekonstruktionsbeloppet uppgår till 1 108 660 kronor. Då de balanserade rekonstruktionsfonderna, för vilka statsregleringen burit kostnaderna, utgöra sammanlagt 985 542 kronor, föreligger ett belopp av 123 118 kronor att ytterligare påföras sockerregleringen.

Enligt vad delegationen uppgivit har statens sockernämnd, då några anmärkningar mot den av bolaget verkställda utredningen icke kunnat göras, tillstyrkt en avveckling efter nu ifrågasatta grunder. För egen del har delegationen icke heller haft något att erinra häremot.

I förevarande skrivelse har delegationen ytterligare meddelat, att delegationen vid förhandlingarna förklarar sig vilja tillstyrka att tillverkningen av s. k. adantsocker snarast möjligt finge återupptagas, vilken tillverkning i samband med övergången till skärpt krisraffinering den 1 augusti 1945 inställts, en åtgärd som i förening med den därefter alltmåra ökade bristen på arbetskraft medfört i hög grad minskade möjligheter att tillgodose behovet av bitsocker.

I anslutning till de förda förhandlingarna har delegationen utarbetat förslag till överenskommelse rörande villkoren för sockertillverkningen m. m. under regleringsåret 1948/49. Förslaget, som i princip godtagits av sockerbolagets representanter vid sammanträde med delegationen den 3 mars 1948, innebär följande.

a) Det för tiden 1 augusti 1947—31 juli 1948 gällande kontraktet mellan svenska staten och Svenska sockerfabriksaktiebolaget angående sockertillverkningen m. m. förnyas att gälla för tiden 1 augusti 1948—31 juli 1949, därvid i det nya kontraktet skola gälla följande under b)—f) angivna ändrade bestämmelser.

b) Vad i det äldre kontraktet säges om tiden 1 augusti 1947—31 juli 1948 skall i stället gälla tiden 1 augusti 1948—31 juli 1949, liksom vad i det äldre kontraktet säges rörande förhållandena den 31 juli 1948 i stället skall avse den 31 juli 1949.

c) Beträffande det i 2 § omnämnda betpriset m. m. skall i stället gälla vad som efter slutförda förhandlingar mellan statsdelegerade och styrelsen för Sveriges betodlares centralförening må varda överenskommet.

d) 4 § 1 mom. första stycket erhåller följande ändrade lydelse. »Statens garanti ——— betfrö, betfrakter, vägstationer och försäkringar ——— mot det att bolaget äger tillgodoräkna sig visst belopp för varje under räkenskapsåret i fråga tillverkat kilogram råsocker. Vid beräkningen av detta belopp skall den under räkenskapsåret tillverkade kvantiteten råsocker avrundas uppåt till närmast hela miljontal kilogram. Om råsockerkvantiteten uppgår till 260 miljoner kilogram skall ifrågavarande belopp utgöra 22,20

öre. Om råsockertillverkningen blir mindre eller större än 260 miljoner kilogram, skall av nyssnämnda belopp hälften bli bestående, under det att återstående beloppet göres rörligt och beräknas som hälften av kvoten mellan de låsta kostnaderna och den tillverkade kvantiteten råsocker, därvid sagda kostnader, som vid 260 miljoner kilogram råsocker beräknats utgöra 57 716 000 kronor, skola minskas respektive ökas med 66 300 kronor för varje miljontal kilogram, som den avrundade råsockerkvantiteten understiger respektive överstiger 260 miljoner kilogram. Det sammanlagda beloppet skall dock icke överstiga 23,²¹ öre och ej heller understiga 21,³⁹ öre per kilogram råsocker.»

Orden »belopp av 18,⁴³ öre» i tredje stycket i samma moment ersätts med orden »belopp per kilogram råsocker».

Mellan fjärde och femte styckena i samma moment inskjutes följande nya stycke:

»Har den för bolagets raffinadtillverkning under avtalsåret använda myckenheten svenskt råsocker överstigit, respektive understigit bolagets tillverkning av råsocker under samma tid, skall bolaget för överskottet, respektive underskottet gottskrivas, respektive påföras den del av den enligt första stycket bestämda multipeln för låsta posten, som enligt av statens sockernämnd granskad och godkänd redovisning belöper å raffineringkostnader.»

e) I § 4 mom. 2 införes sist följande nya stycke:

»Vad i detta moment sägs avser ej förnödenheter, som ingå i någon av de i 1 mom. första stycket omförmälda kostnadsposterna.»

f) I »Allmänna uttalanden från förhandlingarna» punkt 3 ersätts orden »beloppet av 18,⁴³ öre» resp. »beloppet 18,⁴³ öre» med orden »beloppet per kilogram råsocker» resp. »sagda belopp». I omedelbar anslutning till punkt 3 göras följande tillägg: »Vid förhandlingarna ha dock statsdelegerade förklarat sig vilja tillstyrka, att tillverkningen av adantsocker får snarast möjligt återupptagas.

4. Det förutsättes, att bestämmelsen i 4 § 1 mom. femte stycket skall tillämpas jämväl i avseende å ett vart av avtalsåren 1941/42—1947/48, skolande i anslutning härtill den i Kungl. Maj:ts brev den 12 december 1947 angående uppdrag åt Svenska sockerfabriksaktiebolaget att inköpa danskt socker m. m. intagna föreskriften om viss redovisning från bolaget till staten beträffande råsocker till bryggerierna ej vidare gälla.

5. I anslutning till bestämmelsen ovan i 4 § 2 mom. fjärde stycket har överenskommit, att avveckling redan under avtalsåret 1947/48 skall ske av de i 4 § 2 mom. tredje stycket av det för sistnämnda år gällande avtalet angivna bestämmelser om rekonstruktionsfonder för sådana förnödenheter, som omfattas av i 4 § 1 mom. första stycket omförmälda kostnadsposter. Dylik avveckling förutsättes skola ske genom överenskommelse mellan staten, företrädd av statens sockernämnd, och bolaget.

6. Det förutsättes, att import enligt 1 § första stycket ej sker annat än efter medgivande av statens livsmedelskommission.»

Anordningar för lastning och lossning av sockerbeter.

I syfte att underlätta järnvägstransporter av sockerbeter ha sedan år 1940 särskilda åtgärder vidtagits genom byggande vid olika järnvägsstationer inom betdistrikten av arbetsbesparande anordningar för lastning och lossning av betor. För ändamålet ha anvisats *dels* till Bidrag till lastnings- och

lossningsanordningar för sockerbeter tillhopa 1 250 000 kronor, dels till Anordningar för lastning och lossning av sockerbeter vid statens järnvägar sammanlagt 4 515 000 kronor, dels ock till Lån till lastnings- och lossningsanordningar för sockerbeter 400 000 kronor. Från statens järnvägars dispositionsanslag ha dessutom tagits i anspråk 980 300 kronor för dylika anordningar vid statens järnvägar. Kungl. Maj:t har den 21 juni 1940 utfärdat kungörelse (nr 547) angående bidrag och lån av statsmedel till lastnings- och lossningsanordningar för sockerbeter, vilken kungörelse ändrats genom kungörelsen nr 199/1943.

I skrivelse den 29 augusti 1947 har *Sveriges betodlares centralförening* — under framhållande av den avgörande betydelse tillfredsställande lastningsanordningar numera hade för en rationellt bedriven sockerbetsodling — hemställt, att följande lastningsanordningar för sockerbeter måtte komma till stånd inom III distriktet vid statens järnvägar.

Nyanläggningar.

Skopkranar av AB Landsverks vanliga konstruktion vid:

Ryngge	kronor	95 000
Klasaröd	»	105 000
Sjöbo	»	54 000
Ekeby	»	66 000
Skånes Viby	»	70 000
Klippan	»	55 000

Kaj 2,0 m hög vid:

Klagstorp	»	35 000
-----------------	---	--------

Utbyte.

Ystad (Elevator utbytes mot skopkvarn av nyssnämnda konstruktion)	»	105 000
---	---	---------

Kompletteringar av äldre anläggningar:

10 st. nockspel för framdragning av järnvägsvagnar	»	40 000
12 st. telfrar för tippning av betlass	»	48 000

Summa kronor 673 000.

Betodlarföreningen har vidare i nämnda skrivelse meddelat, att önskemål framställt om mekaniska lastningsanordningar vid järnvägstationerna i Sylfaste och Fidenäs, vilka stationer tillhörde de linjer som statens järnvägar nyligen övertagit å Gotland. Enligt vad föreningen uttalat kunde ett par äldre elevatorer, som genom redan beviljade utbyten komme att frigöras inom statens järnvägars III distrikt, placeras därstädes. Någon kostnadsberäkning härför hade emellertid ännu ej verkställts, men de huvudsakliga kostnaderna skulle komma att avse anläggande av fundament och eventuellt omläggning av tillfartsvägar och spår.

Över föreningens skrivelse ha yttranden avgivits av statskontoret, järnvägsstyrelsen, statens arbetsmarknadskommission, statens industrikommision och statens sockernämnd.

Järnvägsstyrelsen har i sitt yttrande anfört i huvudsak följande.

Liksom tidigare har betodlarföreningen även nu av distriktschefen vid III distriktet erhållit kostnadsuppgifter rörande de föreslagna anordningarna, utan att denne därigenom tagit ställning till behovet eller lämpligheten av de ifrågasatta åtgärderna. Föreningens för de olika stationerna lämnade kostnadsuppgifter äro — med undantag för Klagstorp — desamma som distriktschefen angivit och kunna alltså vitsordas. Beträffande Klagstorp förefinnes emellertid en divergens mellan föreningens förslag och det, distriktschefen anser sig kunna biträda. Föreningen önskar nämligen få på denna station anlagd en 2,0 m hög kaj för betornas lastning å järnvägsvagn genom direkt tippning från vägfordon i järnvägsvagnen, en anordning, som distriktschefen anser olämplig. Distriktschefen föreslår i stället, att även i Klagstorp måtte uppsättas en betlastningsapparat, vilket ställer sig 5 000 kronor billigare.

Beträffande behovet av de ifrågasatta nya betlastningsanordningarna må nämnas, att nu för sådan utrustning ytterligare föreslagna betstationer — med undantag för Ystad — tillhöra de mindre. Detta synes tyda på, att samma behov av nya betlastningsanordningar, som förefunnits tidigare om åren, nu icke längre föreligger. Å andra sidan har bristen på arbetskraft för jordbruket och därav dess behov av mekaniska hjälpmedel på senare åren skärpts så kännbart, att styrelsen på den grund — om ock med tvekan — icke vill direkt motsätta sig bifall till föreningens framställning. Styrelsen utgår härvid från att det investeringsanslag, som med anledning härav kan komma att anvisas för ändamålet, avskrivs i minst samma utsträckning som motsvarande tidigare beviljade medel.

Emellertid torde anskaffningen av nya betlastningsapparater med hänsyn till de under nuvarande förhållanden långa leveranstiderna icke kunna ske till betkampanjen 1948, men även om man sålunda tvingas taga sikte på det följande året är det av vikt, att statsmakterna, därest arbetena skola utföras, meddela beslut härom så snart ske kan under år 1948.

Statskontoret har, under erinran om vissa av järnvägsstyrelsen tidigare framförda synpunkter, vilka alltjämt syntes äga giltighet, ansett att — därest tillstånd till inrättande av ytterligare anordningar för ifrågavarande ändamål i nuvarande ekonomiska läge över huvud borde beviljas — kostnaderna därför borde fördelas mellan staten, betodlarföreningen och eventuellt även sockeraktiebolaget, förslagsvis så att statsbidraget begränsades till högst hälften av kostnaderna. Vidare har statskontoret framhållit, att — såvitt statskontoret hade sig bekant — av ämbetsverket tidigare i liknande sammanhang, senast den 8 november 1946, efterlysta garantier för att järnvägarna även under fullt normala kommunikationsförhållanden komme att anlitas för bettransporter i större omfattning, alltjämt saknades.

Statens arbetsmarknadskommission har förklarat, att då de föreslagna åtgärderna syftade till att spara arbetskraft, kommissionen ansåge sig böra tillstyrka framställningen. Eftersom de ifrågavarande anläggningarna vore relativt kostnads- och materialkrävande, och det syntes tveksamt, om arbetskraft och material kunde ställas till förfogande för att under närmaste tiden utföra arbetena i sin helhet, borde det emellertid enligt kommissionen ankomma på vederbörande länsarbetsnämnd att med hänsyn till förhållandena på arbetsmarknaden besluta om tid för påbörjande av arbetena samt, i den

mån nämnden så funne erforderligt, om avbrott i desamma. Vid arbetena borde, framhåller kommissionen vidare, vid varje tid sysselsättas allenast det antal arbetare, som länsarbetsnämnden bestämde.

Statens industrikommission har uttalat, att kommissionen icke hade något att erinra mot att erforderliga medel ställdes till förfogande för utförande av de av föreningen ifrågasatta arbetena. Kommissionen har emellertid framhållit, att anläggningarna knappast kunde väntas bli färdiga förrän till betkampanjen år 1949, enär stora orderanhopningar rådde hos verkstäderna samt avsevärda svårigheter med materielanskaffningen förelåge.

Statens sockernämnd har anfört, att nämnden visserligen starkt ville betona betydelsen ej minst ur arbetsbesparingssynpunkt av lastningsanordningarna, men att nämnden å andra sidan ej kunde fritaga sig från intrycket, att anordningarnas anläggande droge höga kostnader och att det närmast syntes vara järnvägens och betodlarnas sak att stå för dessa. Huruvida även nu staten borde bevilja anslag syntes enligt nämnden böra övervägas och prövas i samband med blivande förhandlingar om betpriset.

Sedermera har *Sveriges betodlares centralförening* i skrivelse den 25 mars 1948 anhållit, att erforderligt belopp skulle ställas till järnvägsstyrelsens förfogande för åstadkommande av lämpliga lastningsanordningar jämväl vid järnvägsstationerna i Ramlösa Brunn, Gyhult och Börringe inom III distriktet vid statens järnvägar. Föreningen har därvid till motivering av framställningen anfört i huvudsak följande.

Socketbolaget har meddelat, att det såge sig nödsakat att definitivt nedlägga sockerbruken i Hälsingborg och Svedala. Vid bruket i Hälsingborg kommer all betemottagning att upphöra, varför leverantörerna dit hänvisas till leverans vid järnvägsstationer i stadens omgivning. Bolaget erbjuder sig att låta uppsätta vågar och våghus vid järnvägsstationerna i Ramlösa Brunn och i Gyhult, dit större delen av de tidigare direkt till brukets körvåg transporterade betorna kunna väntas bli levererade. I Svedala ordnar bolaget en vågstation vid det nedlagda bruket samt en våg i Börringe, dit en ganska betydande del av nuvarande direktleverantörerna till Svedala kunna väntas köra. Det synes föreningen nödvändigt, att mekaniska lastningsanordningar snarast komma till stånd vid angivna tre järnvägsstationer.

I anslutning till det anförda har centralföreningen meddelat, att distriktschefen vid statens järnvägars III distrikt lämnat uppgift om kostnaderna för åstadkommande av tillfredsställande lastningsanordningar vid ifrågasvarande tre stationer i enlighet med följande sammanställning.

Nyanläggningar	Lastnings- maskin	Tillfarter, fundament, lossningsplan för bet- masa, spel och el. anslutning	Summa
Skopkran: Ramlösa Brunn.....	39 000	18 000	57 000
Börringe	37 000	38 000	75 000
Hässleholmselevator:			
Gyhult	15 000	39 000	54 000
Summa kronor	91 000	95 000	186 000

I remissutlåtande den 1 april 1948 över betodlarföreningens nu förevarande framställning har *statens sockernämnd* tillstyrkt bifall till densamma, därvid dock ifrågasatts om icke statens järnvägar liksom förra året borde bemyndigas att utan direkt anslag bekosta anordningarna i fråga. Tillika har nämnden framhållit, att statens järnvägar enligt vad sockerbolaget uppgivit genom nedläggandet av sockerbruken i Hälsingborg och Svedala komme att tillföras ökade fraktinkomster med 180 000—200 000 kronor.

Föredraganden.

Under en följd av år ha statsmakterna genom avtal med såväl sockerindustrin som betodlarna reglerat sockernäringsen i landet. Huvudprincipen för regleringen har varit, att staten enligt vissa bestämmelser tillförsäkrat Svenska sockerfabriksaktiebolaget ensamrätt till import av socker mot det att bolaget åtagit sig att inbjuda till teckning av kontrakt om sockerbetsodling i enlighet med av staten godkända grunder, varjämte till och med år 1945 gällt, att odlingskontrakt med det bestämda betpriset icke skulle få slutas med mindre odlaren avlämnat förbindelse angående betarbetarlönerna. Sedan ett antal år tillbaka garanterar staten därjämte bolaget täckning av vissa med sockertillverkningen förbundna kostnader, mot det att bolaget är redovisningsskyldigt för sina på grund av sockertillverkningen erhållna inkomster. I huvudsak synas även för nästa tillverkningsår samma principer som hittills tillämpats böra gälla för sockernäringsens reglering. Ett avtal mellan staten och sockerbolaget rörande sockerproduktionen bör alltså även i år genomföras.

Vid förhandlingar mellan å ena sidan en delegation, bestående av landshövdingen B. Hammarskjöld, ordförande, jämte ordförandena i statens sockernämnd, statens livsmedelskommission och statens priskontrollnämnd, samt å andra sidan styrelsen för Sveriges betodlares centralförening har delegationen framlagt förslag rörande villkoren för sockerbetsodlingen under år 1948. Dessa villkor ha sedermera godkänts vid föreningsstämman den 18 mars 1948. Enligt villkoren för 1948 års odling skall grundpriset bliva 30 öre högre än för 1947 års odling eller 5 kronor 30 öre för 100 kilogram sockerbetor med 16 procent sockerhalt. Dessutom skall till odlare, som år 1948 tecknar kontrakt med Mörhylånga, Roma, Linköpings eller Lidköpings råsockerfabrik, utgå ett arealtillägg av 10 kronor för varje påbörjat halvt hektar odlade betor. För odling, som ej överstiger ett kvarts hektar, skall arealtillägget dock utgå med allenast 5 kronor. Tillika skall — vilket tidigare icke gällt — för betor, som invägas sedan avverkningen vid visst bruk, driftavbrott frånräknade, pågått 63 dygn eller under viss förutsättning längre, utgå en extra ersättning av en tiondedel av grundpriset. Samtidigt med att denna extra ersättning börjar utgå, skall den sockerhaltbestämning, som tages i beräkning vid prisbestämningen, upphöra. Vidare har ersättningen för extra täckningskostnader för sockerbetor som levereras efter den 15 novem-

ber höjts till 40 öre per kilogram betor. Reglering av priset efter sockerhalt skall, med nyssnämnda undantag, ske enligt tidigare tillämpade grunder. I fråga om melasstilldelningen skall gälla detsamma som för år 1947. Sålunda skall betodlare erhålla ett fat melass om ungefär 250 kilogram per påbörjat hektar odlade sockerbetor till ett pris att 3 öre per kilogram beträffande före den 1 december uttagen kvantitet och 4 öre per kilogram beträffande därefter uttagen kvantitet. Därest mer än ett fat per hektar uttages, skall den överstigande delen betalas efter 14 öre per kilogram. Tilldelningen av kvävegödselmedel skall fastställas till 450 kilogram chilesalpeter per hektar. Priset har satts till 23 kronor per 100 kilogram eller lika med föregående år. I den mån intet särskilt omnämnts i det av delegationen framlagda förslaget skall gälla vad förra året tillämpades. De sålunda upptagna villkoren rörande sockerbetsodlingen under år 1948 synas böra godtagas.

Härefter torde jag till behandling få upptaga frågan om nytt avtal mellan staten och sockerbolaget. Enligt det gällande avtalet omfattar statens kostnadsgaranti ej avskrivningar, underhåll, skatter, visst mindre belopp till bolagsstyrelsens fria disposition, avlöningar, pensioner, förbrukningsartiklar, omkostnader, körsel, vagnshyra, betfrö, försäkringar samt förräntning av bolagets eget kapital (vinst), utan bolaget får för täckande av dessa poster tillgodoräkna sig ett belopp av 18,⁴³ öre per kilogram tillverkat råsocker (den s. k. låsta kostnadsposten). Nyssnämnda belopp har beräknats med utgångspunkt från en råsockermängd av 285 miljoner kilogram. Under senare år har beträffande ifrågavarande kostnadspost gällt, att sedan den väl fastställts densamma blivit bestående oavsett råsockerproduktionens verkliga storlek, vilket medfört att sockerbolaget helt fått stå för de risker en svag skörd föranleda men å andra sidan tillfullo kunnat utnyttja fördelarna av en god skörd. På grund härav och då det visat sig synnerligen svårt att fixera ett normaltal för råsockerproduktionen att tillämpa vid beräkningen av den låsta kostnadspostens storlek för år 1948/49, har delegationen kommit till den uppfattningen, att den hittills tillämpade metoden för bestämmande av posten medförde att skördeutfallet inverkade opropor­tionerligt starkt på bolagets ekonomiska resultat. Å andra sidan har delegationen ansett ifrågavarande post icke böra göras helt beroende av mängden tillverkat råsocker. Med hänsyn till det anförda har delegationen därför föreslagit, att viss del av den låsta kostnadsposten skall vara fixerad, medan återstående del skall göras rörlig på så sätt att den är proportionell mot det belopp som nu kan beräknas per kilogram råsocker, när råsockermängden tillåtes variera. Då enligt min mening ett genomförande av förevarande förslag olivvelaktigt kommer att medföra en rättvisare beräkning av den låsta kostnadspostens storlek, anser jag mig böra tillstyrka förslaget i fråga.

Delegationen har tillika i enlighet med från bolaget uttalade önskemål förordnat, att till de icke statsgaranterade kostnaderna även skola hänföras kostnaderna för betfrakter och vågstationer. Enligt verkställda beräkningar skulle detta medföra en ökning av den låsta kostnadsposten med 1,⁸⁵ öre,

oavsett råsockermängden. Ej heller detta förslag möter någon erinran från min sida.

Med tillämpning av nu angivna grunder samt med utgångspunkt från en råsockermängd av 260 miljoner kilogram — eller den kvantitet sockerbolaget högst räknat med för år 1948/49 — har delegationen beräknat den låsta kostnadsposten till 22,²⁰ öre. Tillika har delegationen uttalat, att posten icke bör överstiga det belopp som enligt samma grunder kan beräknas för 230 miljoner kilogram råsocker, eller 23,²¹ öre och icke heller understiga beloppet för 290 miljoner kilogram, eller 21,³⁹ öre. I detta sammanhang må slutligen tilläggas, att det vid bestämmandet av den låsta kostnadsposten förutsatts, att bolaget självt utan vidare anspråk på staten svarar för de ökade löneutgifter, som kunna uppstå under tiden tills kontraktet utlöper samt att den låsta kostnadspostens belopp hänför sig till s. k. skärpt krisraffinad utom såvitt gäller tillverkningen av adantsocker, vilken tillverkning jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 16 april 1948 åter må äga rum.

Såsom framgår av den förut lämnade redogörelsen har delegationen vidare ifrågasatt, att en uppgörelse skulle träffas mellan staten och sockerbolaget om avveckling av de s. k. rekonstruktionsfonderna å samtliga låsta konton på grundval av de i december 1947 gällande priserna. I sak skulle detta innebära, att sockerregleringen skulle påföras ytterligare ett belopp av i runt tal 123 000 kronor. Enligt vad delegationen uppgivit har statens sockernämnd icke haft något att erinra mot en dylik åtgärd. Då härigenom även en betydande förenkling och besparing i bokförings- och kontrollarbetet synes kunna uppnås, vill icke heller jag framställa någon erinran mot åtgärden i fråga.

I anslutning till det anförda har utarbetats ett förslag till kontrakt mellan staten och Svenska sockerfabriksaktiebolaget rörande sockertillverkningen m. m. under tiden den 1 augusti 1948—den 31 juli 1949 med därtill fogade allmänna uttalanden från förhandlingarna (*bilaga 1*). Förslaget, som godtagits av sockerbolaget, ansluter sig med i det föregående angivna undantag i det väsentliga till nu gällande kontrakt. I övrigt tillåter jag mig hänvisa till kontraktsförslagets lydelse, som ej synes tarva ytterligare motivering.

Det nu ifrågasatta avtalet synes lämpligen i huvudsak böra gälla under tiden den 1 augusti 1948—den 31 juli 1949. Såsom framgår av avtalets innehåll komma emellertid vissa av bestämmelserna att få giltighet även efter sistnämnda tidpunkt.

Grunderna för avtalet böra underställas riksdagen. Med hänsyn till rådande ovissa förhållanden kan den situationen möjligen inträffa, att under avtalstiden vissa ändringar i de avtalade bestämmelserna kunna bli nödvändiga. Jag förutsätter, att den omständigheten att avtalsgrunderna prövats av riksdagen ej skall utgöra hinder för Kungl. Maj:t att, därest så av väsentligt ändrade förhållanden påkallas, med berörda parter överenskom-

ma om av dylika omständigheter motiverade jämkningar i kontraktet ävensom eljest företaga de mindre jämkningar, som kunna finnas påkallade.

Vidare förutsättes, att riksdagen fattar beslut, att för tiden från den 31 januari 1949, då nu gällande importmonopol utgår, till och med viss framtida tidpunkt rätt att till riket införa socker icke skall tillkomma annan än staten eller den, åt vilken Kungl. Maj:t överlåter sådan rätt. Meddelande av erforderliga närmare föreskrifter torde få ankomma på Kungl. Maj:t. Det bör givetvis iakttagas, att importrätten lämnas fri beträffande de i 1 § andra och tredje styckena av kontraktet avsedda fallen. Beträffande den tidpunkt då införselmonopolet skall utlöpa, är att märka, att, ehuru avtalet med bolaget är avsett att utgå den 31 juli 1949, det med hänsyn till statens garanti rörande bolagets vid sagda dag förefintliga sockerlager synes nödvändigt, att riksdagens beslut om införselmonopolet får den innebörd, att Kungl. Maj:t har möjlighet att utsträcka giltighetstiden för detsamma intill dess garantien infriats genom lagrets försäljning, vilket kan antagas ha skett vid ingången av februari månad 1950.

Av statens sockernämnds i det föregående återgivna redogörelse framgår, att man torde kunna räkna med att å sockerrörelsen vid utgången av verksamhetsåret 1947/48 skall förefinnas ett överskott, som skall tillgodoräknas staten. Detta överskott torde dock behöva tagas i anspråk för löpande utgifter under året 1948/49. Något anslag i anledning av statsgarantien till sockerbolaget är emellertid under dessa omständigheter icke för närvarande erforderligt.

Tillika torde jag få erinra, att Kungl. Maj:t tidigare denna dag bemyndigat järnvägsstyrelsen att av statens järnvägars dispositionsanslag taga i anspråk högst 673 000 kronor för vidtagande av ytterligare belastningsanordningar vid statens järnvägar. Frågan om avskrivning av investeringsbeloppet lärer framdeles få anmälas av chefen för finansdepartementet. Vid bedömandet av denna fråga torde hänsyn böra tagas till att belastningsanordningarnas utförande ingår såsom ett led i den med betodlarna träffade uppgörelsen.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

- 1) besluta, att för tiden från och med den 1 februari 1949 till och med dag, som Kungl. Maj:t bestämmer, dock senast den 31 januari 1950, rätt att till riket införa socker (tulltaxenummer 119 och 120) med av Kungl. Maj:t stadgade undantag icke skall tillkomma annan än staten eller den, åt vilken Kungl. Maj:t överlåter sådan rätt;

- 2) bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som må erfordras för upprätthållande av nu angivna ensamrätt; saml

- 3) medgiva, att avtal må träffas mellan staten och Svenska sockerfabriksaktiebolaget rörande sockertillverkningen

Kungl. Maj:ts proposition nr 262.

m. m. i huvudsaklig överensstämmelse med vad jag förut
anfört.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter
biträdda hemställen förordnar Hans Kungl. Höghet
Kronprinsen-Regenten, att proposition av den lydelse,
bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riks-
dagen.

Ur protokollet:

G. Lüzell.

Bilaga 1.

Förslag
till
Kontrakt
mellan svenska staten och Svenska sockerfabriksaktiebolaget
angående sockertillverkningen m. m. under tiden 1 augusti
1948—31 juli 1949.

Mellan svenska staten å ena sidan samt å andra sidan Svenska sockerfabriksaktiebolaget, i det följande benämnt bolaget, är följande överenskommelse träffad.

1 §.

Staten tillförsäkrar bolaget för nedan i 9 § omnämnda tid att annan än bolaget ej skall äga laglig rätt att till riket införa socker (tulltaxenummer 119 och 120).

Vad ovan sägs skall icke utgöra hinder för annan att företaga transitering, returfortullning eller uppläggning i frihamn eller å tullager eller provianteringsfrilager av nyss omnämnda vara; dock får å provianteringsfrilager upplagd sådan vara endast efter av Kungl. Maj:t för varje särskilt fall meddelat tillstånd disponeras annorledes än till fartygs proviantering i föreskriven ordning.

Vad i första stycket sägs gäller ej heller i avseende å vara, som införes i egentlig gränstrafik eller under sådana förhållanden, att tullfrihet för varan åtnjutes enligt annan bestämmelse i 5 § tulltaxeförordningen än den under s) upptagna eller enligt 6 eller 8 § samma förordning.

Utän hinder av vad ovan sägs äger staten rätt att till riket införa de myckenheter socker, som staten anser erforderligt anskaffa, varvid emellertid förutsättes, att försäljningen av sålunda importerat socker sker med anlitande av bolaget. Bolagets verksamhet med importsocker skall bedrivas såsom en från verksamheten enligt förevarande kontrakt fristående rörelse, reglerad genom särskilt avtal mellan staten och bolaget. De utgifter, som äro förknipade med importvarans anskaffande (däri inräknat ränta å i denna rörelse investerat kapital), lagring, försäljning m. m., skola alltså icke ingå under statens garanti enligt 4 § här nedan, utan gäller angående dylika utgifter liksom rörande redovisning av de å importverksamheten uppkommande inkomsterna vad därom i särskild ordning överenskommes mellan staten och bolaget.

2 §.

Bolaget förbinder sig att inbjuda till teckning av kontrakt angående sockerbetsodling under år 1948 i enlighet med mellan bolaget och Sveriges betodla-

res centralförening överenskomna grunder samt under iakttagande tillika, att grundpriset för 100 kilogram sockerbetor med 16 procent sockerhalt skall utgöra 5 kronor 30 öre. Dessutom skall till odlare, som år 1948 tecknar kontrakt med Mörbylånga, Roma, Linköpings eller Lidköpings råsockerfabrik, utgå ett arealtillägg av 10 kronor för varje påbörjat halvt hektar odlade betor, dock att för odling, som ej överstiger ett kvarts hektar, arealtillägget skall utgå med allenast 5 kronor.

I betodlingskontrakten skall intagas erinran om den mellan Kungl. Maj:t och Sveriges betodlares centralförening träffade överenskommelsen, att på hemställan av sagda förening må genom visst skiljemannaförfarande omprövning ske, huruvida höjning av betpriset kan anses motiverad med hänsyn till sådan stegring av kostnaderna för produktionen av betor, som innebär att förutsättningarna för det avtalade priset i någon mera betydande mån förändrats.

Bolaget åtager sig att iakttaga vad enligt nyssberörda skiljemannaförfarande må bli bestämt beträffande eventuell höjning av betpriset.

Vid teckning av betodlingskontrakt, avseende leverans till Lidköpings, Linköpings eller Mörbylånga råsockerfabrik, skola dock i fråga om täckningsersättning och bidrag till järnvägsfrakter gälla i huvudsak samma grunder, som härom tidigare tillämpats.

3 §.

Bolaget är skyldigt att vid försäljning av socker och sirap samt vid sockertillverkningen erhållna biprodukter tillämpa de priser och försäljningsvillkor, som av Kungl. Maj:t fastställas.

Finner bolaget att på grund av ändrade förhållanden eller eljest ändring bör ske i fråga om priser eller försäljningsvillkor, som nyss nämnts, har bolaget att med förebringande av erforderlig utredning göra anmälan där- om hos Kungl. Maj:t.

4 §.

För räkenskapsåret 1 augusti 1948—31 juli 1949 är bolaget gentemot staten redovisningsskyldigt för sina samtliga inkomster på grund av tillverkningen och försäljningen av socker och sirap samt vid sockerframställningen erhållna biprodukter, och åtager sig staten att — med den inskränkning, som följer av bestämmelserna i 1 mom. här nedan — svara för täckning av bolagets för samma tillverkning och försäljning havda kostnader. Därvid skola särskilt följande grunder iakttagas.

1 mom. Statens garanti för täckning av bolagets kostnader omfattar icke kostnadsposterna underhåll, avskrivningar å fastigheter, maskiner och inventarier, skatter till stat och kommun, till bolagsstyrelsens fria disposition stående medel, avlöningar, pensioner, förbrukningsartiklar, omkostnader, körsel, vagnshyra, betfrö, befrakter, vägstationer och försäkringar samt ej heller förräntning av bolagets eget kapital (vinst), utan skall bolaget självt täcka dessa kostnader mot det att bolaget äger tillgodoräkna sig visst be-

lopp för varje under räkenskapsåret i fråga tillverkat kilogram råsocker. Vid beräkningen av detta belopp skall den under räkenskapsåret tillverkade kvantiteten råsocker avrundas uppåt till närmast hela miljontal kilogram. Om råsockerkvantiteten uppgår till 260 miljoner kilogram skall ifrågavarande belopp utgöra 22,²⁰ öre. Om råsockertillverkningen blir mindre eller större än 260 miljoner kilogram, skall av nyssnämnda belopp hälften bli bestående, under det att återstående beloppet göres rörligt och beräknas som hälften av kvoten mellan de låsta kostnaderna och den tillverkade kvantiteten råsocker, därvid sagda kostnader, som vid 260 miljoner kilogram råsocker beräknats utgöra 57 716 000 kronor, skola minskas respektive ökas med 66 300 kronor för varje miljontal kilogram, som den avrundade råsockerkvantiteten understiger respektive överstiger 260 miljoner kilogram. Det sammanlagda beloppet skall dock icke överstiga 23,²¹ öre och ej heller understiga 21,³⁹ öre per kilogram råsocker.

Samtliga i närmast föregående stycke omförmälda poster skola omfatta enahanda utgifter som tidigare regelmässigt pläгат hänföras till respektive kostnadspost, och äger bolaget alltså icke å konton, som falla under statsgarantien, överflytta vad som av bolaget tidigare pläгат bokföras å i detta moments första stycke avsedda konton eller i övrigt till statsregleringens nackdel verkställa förskjutningar av kostnader av nu nämnt slag. Under avskrivningar skola innefattas samtliga anläggningsavskrivningar, som beröra sockerrörelsen, samt alltså jämväl sådana, som avse sirapstillverkning, kolkranen, cisternvagnarna m. m. och vilka tidigare avförts före bokslutet å respektive konton.

Skulle före kontraktstidens utgång den 31 juli 1949 sådana förändringar beträffande en eller flera av i detta moment avsedda kostnadsposter inträda i pris- eller lönehänseende, som i fråga om höjning ej kunnat av bolaget rimligen undvikas och vilka sammanlagt medföra väsentlig stegring eller nedgång i summan av sagda kostnadsposter, skall efter påfordran av någondera parten förhandlingar mellan dem upptagas i syfte att åstadkomma härav föranledd skälig jämkning av förenämnda belopp per kilogram råsocker.

I den mån sockertillverkningen så bedrives, att råsocker av sedvanlig typ ej erhålles såsom mellanprodukt, utan framställningen inriktas på annan vara av ena eller andra slaget, skall liksom hittills erforderlig omräkning verkställas för fastställandet av den mängd råsocker, som skulle ha framkommit vid tillverkning enligt tidigare sedvanlig framställningsmetod.

Har den för bolagets raffinadtillverkning under avtalsåret använda myckenheten svenskt råsocker överstigit, respektive understigit bolagets tillverkning av råsocker under samma tid, skall bolaget för överskottet, respektive underskottet gottskrivas, respektive påföras den del av den enligt första stycket bestämda multipeln för låsta posten, som enligt av statens sockernämnd granskad och godkänd redovisning belöper å raffineringkostnader.

I den mån under avtalstiden särskilda kostnader uppkomma på grund av beredskapslagring av socker och eventuell kvalitetsförsämring därvid, få

dess kostnader läggas utanför de i förevarande moment avsedda posterna och alltså omfattas av statsgarantien.

Det förutsättes, att den under år 1940 tillämpade utdelningen till bolagets aktieägare ej får höjas.

2 mom. Beträffande de värden, vartill lager av bränsle och andra förnödenheter må upptagas i bokslutet den 31 juli 1949, skall gälla, att räkenskapsårets drift ej får påföras högre kostnader för respektive vara, än att bolaget kan — med antagande av att den utgående lagerbehållningen av varan till storleken sammanfaller med den ingående — åsätta ett dylikt normallager samma à-pris, som gällt för det ingående. Med ingående lager och lagervärden förstås här de, som förelågo den 1 augusti 1939. Vid sockerfabrikationen använd torv från av bolaget ägd mosse får debiteras socker rörelsen med högst gällande normalpris för varan eller, därest normalpris ej fastställts, med högst ett pris, som efter vederbörliga värme- och värdeberäkningar kan anses motsvara billigaste inköpspris för maskintorv.

Därest lagret av någon i detta moment avsedd vara den 31 juli 1949 till kvantiteten överstiger det ingående lagret den 1 augusti 1939, skall den överskjutande delen bokföras till den under räkenskapsåret genomsnittliga inköpskostnaden.

Där lagret av någon i detta moment avsedd vara den 31 juli 1949 understiger det den 1 augusti 1939 förefintliga normallagrets storlek, skall beträffande underskottet den s. k. rekonstruktionsprincipen tillämpas. Detta innebär i huvudsak, att för återanskaffning av den bristande lagerkvantiteten skall, i mellanhavandet mellan staten och bolaget enligt detta kontrakt, genom belastning av årets drift avsättas så stort belopp, att det — med utgångspunkt från å ena sidan det vid bokslutstillfället gällande dagsvärdet å varan och å andra sidan det ingående bokförda à-priset å normallagret — förslår för lagrets återuppbyggande till normalkvantiteten. Av vad sålunda avsatts, här benämnt förnödenhetens *rekonstruktionsfond*, får bolaget varken under eller efter kontraktstiden tillgodogöra sig mer än högst vad som motsvarar det belopp, som bolaget den 1 augusti 1939 — med utgångspunkt från å ena sidan det sist sagda dag gällande dagsvärdet å varan och å andra sidan det ingående bokförda à-priset — ägde såsom lagerreserv sagda dag i normallagret för varan. Vad rekonstruktionsfonden härutöver innehåller får, under iakttagande av vad nedan sägs, användas — förutom till statsregleringens gottskrivande under avtalstiden för det fall, att rekonstruktionsfonden vid prisfall å varan nedgår under året — allenast för återställning av lagret. I syfte att återanskaffningen ej sker till högre värden än nödigt är, skall bolaget rörande återanskaffningen samråda med statens sockernämnd eller annat av Kungl. Maj:t utsett organ. Det åligger bolaget att, vid anfordran, till staten överlämna vad av rekonstruktionsfond ej åtgått för vederbörlig återställning av lagret. Därest bolaget på något av kontona brännmaterialier och emballage har brist i normallagret men utanför normallagret har förråd av eller kontrakt på ersättnings- eller surrogatvaror, som bolaget måst anskaffa för att trygga försörjningen av på dessa konton förda varuslag, är

bolaget berättigat att nedskrivna dessa varor till en prisnivå, som motsvarar bolagets bokföringspris å i normallagret ursprungligen ingående varor, därvid hänsyn skall tagas till ersättningsvarornas användningseffekt i bolagets drift respektive försäljning, men skola dessa därefter anses ingå i normallagret och hänsyn till dem alltså tagas vid fastställande av rekonstruktionsfondens belopp. Nedskrivning må dock ej ske å större kvantitet än som efter nyss angiven omräkning erfordras för utfyllnad av normallagret. — Där- est enighet ej ernås mellan statens sockernämnd och bolaget rörande de i detta stycke omförmälda dagsnoteringarna å förnödenheter eller mellan det statliga organet och bolaget rörande villkoren i övrigt för ett verkställande efter kontraktstidens utgång av lageråterställningen, skall dylik tvistefråga avgöras av skiljemän enligt lag.

Vad i detta moment sägs avser ej förnödenheter, som ingå i någon av de i 1 mom. första stycket omförmälda kostnadsposterna.

3 mom. Beträffande värdesättningen å lager av råsocker och raffinad skall — oberoende av vad därom må tillämpas i bolagets i dess förvaltningsberättelse intagna bokslut — följande lända till efterrättelse i mellanhavandet mellan staten och bolaget enligt detta kontrakt. Å ena sidan skall under räkenskapsåret 1948/49 såsom inkomst, för vilken bolaget gentemot staten är redovisningsskyldigt, räknas ett belopp, som motsvarar vid räkenskapsårets utgång kvarvarande lager av råsocker och raffinad, värderat till vid sagda tillfälle gällande försäljningspris å socker, efter avdrag av *dels* eventuellt förekommande sockerskatt och *dels* försäljningskostnader och beträffande kvarvarande råsocker jämväl raffineringkostnader. Å andra sidan skall under nyss sagda räkenskapsår såsom kostnader, för vilka staten gentemot bolaget lämnar garanti, räknas *dels* det belopp, vartill sockerlagret vid räkenskapsårets ingång varit bokfört, *dels* ock ett belopp, avsett för åternedskrivning av det på ovan angivet sätt beräknade värdet å utgående sockerlager, vilket belopp i krontal angivet skall motsvara den reserv, som bolaget den 31 juli 1939 ägde i sitt då förefintliga lager av råsocker och raffinad. Först sedan hänsyn på nu angivet sätt tagits till lagervärdesättningen å sockerlagret, skall den bolaget enligt 1 mom. här ovan tillkommande vinsten få framkomma. Staten garanterar vidare bolaget att beträffande utförsäljning av det vid avtalets utgång kvarvarande sockerlagret få tillämpa samma pris, som det vid sagda tidpunkt gällande försäljningspriset å socker.

Vid kontraktsårets utgång förefintligt lager av melass upptages i mellanhavandet mellan staten och bolaget till det för kontraktsåret av Kungl. Maj:ts fastställda försäljningspriset å melass. Staten garanterar bolaget att till sagda pris få avyttra det lager av melass, som vid kontraktsårets utgång överstiger ett till 2 500 ton beräknat normallager, därvid förutsattes, att avsättningen av sagda överskottslager genom statens försorg så ordnas, att den ej intränger på bolagets regelmässiga avsättning å den svenska marknaden.

4 mom. I mellanhavandet mellan staten och bolaget enligt detta kontrakt skall det överskott av betmassa och annan torrsbstans, som uppkommer genom återtagning av press- och diffusionsvatten och som betodlarna sålunda

icke äro kontraktsevenligt berättigade att köpa, icke räknas bland de sockerrörelsens biprodukter, som redovisas i sockerrörelsen.

5 mom. Under statens garanti må inräknas *dels* det verkligt förekommande nettoräntebeloppet, dock icke beträffande ränteutgifter för sockerimporten, *dels ock* å räkenskapsåret belöpande ränta efter 4 procent å kapitalbeloppet den 1 augusti 1939 av bolagets självriskfonder, vilket räntebelopp ej ingår bland de i 1 mom. ovan avsedda kostnaderna.

Internräntor inom bolaget beräknas efter en räntesats av 4 procent såväl då fråga är om ränteinkomst till sockerrörelsens förmån som till dess belastning.

6 mom. Den omständigheten att staten svarar för täckning av bolagets kostnader för sockertillverkningen får ej föranleda bolaget till mindre omtänksamhet än eljest i avseende å utgifters vidkännande och företagens ekonomiska bedrivandet i övrigt, och åligger det alltså bolaget att, utan efter sättande av driftens planmässighet och företagens rationella bedrivande, iakttaga all nödig sparsamhet i avseende å utgifter av skilda slag och beträffande bedrivandet av dess verksamhet över huvud taget.

7 mom. Skulle vid avtalstidens utgång kvarstå något under statens garanti ingående kostnadsbelopp, varför täckning ej under avtalstiden av bolaget erhållits, och träffas ej mellan staten och bolaget särskild uppgörelse om beloppets täckning, har staten att till bolaget omedelbart vid avtalets utgång utgiva vad sålunda återstår. Om å andra sidan det belopp, som bolaget erhållit i redovisningspliktiga inkomster, skulle vid avtalstidens utgång överstiga vad som omfattas av statens garanti, är bolaget skyldigt att, därest annan uppgörelse ej träffas, till staten likaledes omedelbart utgiva det sålunda överskjutande beloppet.

8 mom. Utöver de i detta kontrakt angivna grunder äger Kungl. Maj:t att med bolaget träffa överenskommelse i avseende å närmare bestämmelser om täckning av bolagets kostnader och redovisning av dess inkomster.

5 §.

Vid försäljning av socker är bolaget skyldigt att följa samma grundsatser som hittills i detta hänseende av bolaget tillämpats för försäljning till leveransdagens pris.

Bolaget skall driva sin verksamhet på ett lojalt sätt och så att icke annans intresse obehörigen skadas.

6 §.

Bolagets verksamhet i vad den beröres av detta kontrakt står under tillsyn av en utav Kungl. Maj:t tillsatt nämnd (statens sockernämnd).

Nämnden äger att av bolaget erhålla de uppgifter och taga del av det material, som den anser erforderliga för tillsynens utövande.

Vad i detta kontrakt sägs om nämnden skall, därest Kungl. Maj:t uppdrager åt annan statlig myndighet att ombesörja här avsedda uppgifter, gälla sagda myndighet.

7 §.

I frågor rörande tillämpningen av bestämmelserna i 4 § detta kontrakt rörande bolagets redovisningsskyldighet för sina inkomster ävensom statens åtagande att svara för täckning av bolagets kostnader äger nämnden företräda staten. Uppstår i sådan fråga meningsskiljaktighet mellan nämnden och bolaget skall nämnden, därest bolaget det begär, underställa frågan Kungl. Maj:t. Innan Kungl. Maj:t fattar ståndpunkt i sålunda uppkommen tvistefråga, åligger det Kungl. Maj:t att inhämta utlåtande i frågan hos en särskild delegation, bestående av tekniskt och ekonomiskt erfarna, opartiska och sakkunniga personer, utsedda på sätt i lagen om skiljemän sägs. Att vissa tvistefrågor kunna hänskjutas till avgörande genom skiljemän, därom är bestämt i 4 § 2 mom. tredje stycket.

Rörande nämndens verksamhet i övrigt meddelar Kungl. Maj:t närmare föreskrifter.

8 §.

Vad i detta kontrakt stadgas innebär ej inskränkning i de befogenheter, som enligt lag och författning må tillkomma Kungl. Maj:t i avseende å bolaget och dess verksamhet.

9 §.

Detta kontrakt gäller för tiden från och med den 1 augusti 1948 till och med den 31 juli 1949 eller, i den mån det av vissa av bestämmelsernas avfattning uttryckligen framgår, jämväl tills vidare för tid efter sist sagda dag.

Allmänna uttalanden från förhandlingarna.

1. Det har förutsatts, att uttalandet överst å s. 28 i prop. nr 212/1941 skall gälla även beträffande nya avtalstiden (se ock sista stycket å s. 40 i prop. nr 243/1946).

2. Rörande de närmare villkoren för sådan sockerimport, som avses under 1 § fjärde stycket, förutsattes, att mellan Kungl. Maj:t och bolaget här- om ingånget avtal och därvid gjort förhandlingsuttalande fortfarande skola gälla.

3. Det har vid bestämmandet av det i 4 § 1 mom. avsedda beloppet per kilogram råsocker förutsatts, dels att bolaget självt, utan vidare anspråk på staten, svarar för de ökade löneutgifter, som kunna uppstå under den tid, som återstår tills kontraktet 1948/49 utlöper, dels ock att sagda belopp hänför sig till s. k. skärpt krisraffinad. Vid förhandlingarna har dock statsdelegerade förklarat sig vilja tillstyrka, att tillverkningen av adantsocker får snarast möjligt återupptagas.

4. Det förutsattes, att bestämmelsen i 4 § 1 mom. femte stycket skall tillämpas jämväl i avseende å ett vart av avtalsåren 1941/42—1947/48, skolan- de i anslutning härtill den i Kungl. Maj:ts brev den 12 december 1947 angående uppdrag åt Svenska sockerfabriksaktiebolaget att inköpa danskt

socker m. m. intagna föreskriften om viss redovisning från bolaget till staten beträffande råsocker till bryggerierna ej vidare gälla.

5. I anslutning till bestämmelsen ovan i 4 § 2 mom. fjärde stycket har överenskommits, att avveckling redan under avtalsåret 1947/48 skall ske av de i 4 § 2 mom. tredje stycket av det för sistnämnda år gällande avtalet angivna bestämmelser om rekonstruktionsfonder för sådana förnödenheter, som omfattas av i 4 § 1 mom. första stycket omförmälda kostnadsposter. Dylik avveckling förutsättes skola ske genom överenskommelse mellan staten, företrädd av statens sockernämnd, och bolaget.

6. Det förutsättes, att import enligt 1 § första stycket ej sker annat än efter medgivande av statens livsmedelskommission.